МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра __бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту_____
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д.е.н., проф. Лоханова Н.О.

_____
(підпис)
"___" _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності __071 «Облік і оподаткування»_____
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг»_____
(назва освітньої програми)

на тему: «Облік і контроль дебіторської та кредиторської заборгованості торговельних підприємств
на прикладі ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ ЮГТОРГСЕРВІС»»
(назва теми)

Виконавець:
студентка ФМОІТ група 41
Сіроштан Юлія Олександрівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:
к.е.н., доцент_____
(науковий ступінь, вчене звання)
Добрунік Тетяна Пилипівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ОДЕСА 2026

ЗМІСТ

ВСТУП…….. 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА НОРМАТИВНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ…… 6

1.1. Сутнісні характеристики та види дебіторської і кредиторської заборгованості …… 6

1.2. Нормативна регламентація обліку дебіторської і кредиторської заборгованості …… 13

1.3. Проблематика відображення в обліку та звітності дебіторської і кредиторської заборгованості…… 19

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІАЗЦІЙНО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ…… 25

2.1. Загальна характеристика діяльності торговельного підприємства ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»……. 25

2.2. Загальна організація обліку та документальне оформлення розрахунків за дебіторською та кредиторською заборгованістю… 35

2.3. Практика відображення в обліку дебіторської і кредиторської заборгованості……. 43

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ……... 52

3.1. Аналітична діагностика динаміки та стану дебіторської і кредиторської заборгованості ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»……. 52

3.2. Контроль за станом дебіторської і кредиторської заборгованості.. 64

3.3. Удосконалення облікового забезпечення і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості …… 73

ВИСНОВКИ …… 81

Список використаних джерел …….. 87

Додатки …… 92

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Облікове забезпечення та контроль дебіторської і кредиторської заборгованості виступають одним із ключових аспектів підвищення ефективності суб'єктів підприємницької діяльності. Дебіторська та кредиторська заборгованості як важливі об'єкти бухгалтерського обліку та фінансового управління справляють суттєвий вплив на результати фінансово-господарської діяльності підприємства. Виникнення дебіторської заборгованості зумовлює тимчасове відволікання оборотного капіталу та уповільнення його обігу, тоді як кредиторська заборгованість, навпаки, виступає джерелом короткострокового залучення фінансових ресурсів. Кредиторська заборгованість дає змогу знизити потребу у зовнішніх джерелах фінансування та підвищити гнучкість управління грошовими потоками підприємства. Водночас недосконаліть методичного забезпечення та організаційні недоліки в системі обліку і контролю розрахункових операцій можуть призводити до збільшення обсягів заборгованості та подовження строків її погашення. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває забезпечення достовірності, повноти та своєчасності обліку і контролю стану розрахунків із контрагентами з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження облікових аспектів і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості висвітлено у працях таких вітчизняних науковців, як Воронко Р.М., Гаталяк Я.С., Готра Ю.М., Грущенко О. А., Мороз І. В., Єремян О.М., Морозенко Ю.М., Коноваленко К.Т., Макарова А.С., Кулик Ю. М., Долока Л. В., Здір В. А. Ліхоносова Г., Ставцева Є., Марусич О., Шарманська В., Михалків А. А., Панічук О.В., Пугаченко О., Зарудна Н., Рибалко О.М., Бондаренко А.В., Склярук І. П., Гузей Н. С., Степаненко О. І., Чепець О., Юрченко С., Волчанська Л. та ін. Проте, зазначена проблематика обліково-контрольного забезпечення залишається актуальною та потребує подальшого прикладного дослідження.

Мета і завдання роботи. Метою виконання кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та прикладних засад обліково-аналітичного забезпечення дебіторської і кредиторської заборгованості, а також розроблення практичних рекомендацій щодо оптимізації їх обсягів у сучасних умовах функціонування торговельних підприємств. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення комплексу взаємопов'язаних ***завдань:***

– проаналізувати економічну сутність дебіторської та кредиторської заборгованості, визначити їх види і значення у системі фінансово-господарської діяльності підприємства;

– дослідити нормативно-правові та методичні засади облікового забезпечення формування дебіторської і кредиторської заборгованості;

– виокремити проблемні аспекти обліку в системі управління дебіторською та кредиторською заборгованістю;

– надати комплексну характеристику господарської діяльності ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ЮГТОРГСЕРВІС»;

– визначити особливості організації бухгалтерського обліку та документального забезпечення дебіторської та кредиторської заборгованості;

– охарактеризувати діючу практику облікового забезпечення визнання та погашення дебіторської і кредиторської заборгованості на підприємстві;

– здійснити аналітичну оцінку стану дебіторської та кредиторської заборгованості, їх структури, якості та впливу на показники ліквідності і платоспроможності підприємства;

– розкрити роль та основні елементи внутрішнього контролю як інструменту підвищення ефективності управління заборгованістю;

– виявити проблемні аспекти облікової системи щодо відображення розрахункових операцій та обґрунтувати напрями їх удосконалення.

Об'єктом дослідження є процес функціонування торговельного підприємства ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» у частині операцій з формування та погашення дебіторської і кредиторської заборгованості.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та організаційно-практичні аспекти обліку та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості торговельних підприємств.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Зокрема, методи аналізу та синтезу, а також індукції й дедукції використано для узагальнення теоретичних положень щодо обліку розрахункових операцій із дебіторами та кредиторами. Системний підхід дав змогу розглядати дебіторську і кредиторську заборгованість як взаємопов'язані елементи управління фінансовими ресурсами підприємства. Методи документального аналізу та спостереження застосовано для дослідження практичних аспектів організації облікового процесу на підприємстві. Оцінка стану, структури, динаміки та оборотності заборгованості здійснювалася з використанням економіко-статистичних методів, зокрема горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною основою дослідження слугували нормативно-правові акти, що регламентують облікове забезпечення дебіторської та кредиторської заборгованості, наукові праці та прикладні розробки вітчизняних учених у сфері бухгалтерського обліку, аналізу та контролю розрахункових операцій. Крім того, використано відкриті дані щодо діяльності ТОВ «ТД «ЮГТОРГСЕРВІС», а також первинні та узагальнюючі облікові документи підприємства, регістри аналітичного і синтетичного обліку, фінансову та податкову звітність, що забезпечило обґрунтованість отриманих результатів дослідження.

Публікації. Сіроштан Ю.О. Організаційні особливості обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями. *Modern science: trends, challenges, solutions.* Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2026. Pp. 459-457. *URL:* https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-science-trends-challenges-solutions-7-9-05-2026-liverpul-velikobritaniya-ar/

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА НОРМАТИВНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

1.1. Сутнісні характеристики та види дебіторської і кредиторської заборгованості

Раціональне управління фінансовими ресурсами підприємства, а також ефективна організація системи розрахункових взаємовідносин із контрагентами становлять одну з визначальних передумов забезпечення його стабільного функціонування. Реалізація зазначених завдань сприяє безперервності кругообігу капіталу, оптимізації грошових потоків та формує підґрунтя для довгострокового економічного зростання і підтримання належного рівня фінансової стійкості. Вирішальне значення при цьому має величина дебіторської і кредиторської заборгованості, часові параметри їх погашення, а також характер їх впливу на величину і структуру оборотних активів та величину і структуру джерел фінансування активів і фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання.

На думку Степаненко С.О., сутність дебіторської та кредиторської заборгованостей як об'єктів бухгалтерського обліку і управління доцільно розглядати через призму трьох взаємопов'язаних складових: економічної, облікової та юридичної (соціально-правової) [34]. Розкриття дебіторської та кредиторської заборгованості в економічному аспекті дозволяє встановити їх економічну сутність, класифікаційні ознаки, фактори формування, а також оцінити вплив на фінансовий стан і результати діяльності підприємства. Обліковий аспект передбачає їх трактування як об'єктів бухгалтерського обліку, що охоплює питання визнання, оцінки, класифікації та відображення у системі бухгалтерських рахунків і фінансовій звітності. Юридичний підхід до інтерпретації дебіторської та кредиторської заборгованості орієнтований на дослідження правових підстав їх виникнення, визначення прав і обов'язків сторін, а також аналіз наслідків виконання або невиконання зобов'язань.

За визначенням науковців, дебіторська заборгованість визначається як частина проданої продукції, але ще не оплаченої покупцями, як форма кредитування підприємством своїх клієнтів, як один із елементів оборотних активів [36, с. 85].

У науковій літературі підкреслюється, що дебіторська заборгованість має дуалістичну природу, поєднуючи економічний і правовий аспекти. З економічної точки зору вона відображає право підприємства на отримання майбутніх економічних вигід, тоді як у правовому вимірі виступає як зобов'язання контрагентів, що виникає на основі договірних відносин [35, с. 536].

Колектив науковців у своєму дослідженні узагальнюють наукові дослідження сутності дебіторської заборгованості визначаючи, що дебіторська заборгованість – виникнення боргових прав за тимчасово залучені активи на основі документального підтвердження [38]. Також авторами наведена розширена класифікація видів дебіторської заборгованості, що дозволяє правильно побудувати облікове забезпечення а саме: за термінами погашення – поточна та довгострокова; по своєчасності повернення – нормальна та прострочена; по можливості стягнення – надійна, сумнівна та безнадійна; за контрагентами – заборгованість резидентів та нерезидентів; за формою погашення – монетарна та немонетарна. До зазначених класифікаційних ознак Єремян О. М. додає ще таку ознаку як ступінь важливості дебіторів, тобто визначає дебіторську заборгованість за контрагентами, що основну суму виручки, контрагентами, закупівлі яких невеликі, проте досить стабільні і також приносять значну виручку, та контрагентами, які здійснюють разові чи незначні операції з купівлі товарів (продукції) [9, с. 67].

Практична значущість класифікації дебіторської заборгованості полягає у створенні можливостей для впорядкування та систематизації інформації про заборгованість у різних обліково-аналітичних аспектах відповідно до цілей її використання. Такий підхід суттєво впливає на формування організаційних засад бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості на практичному рівні, визначає оптимальне поєднання та взаємозв'язок його складових елементів, а

також обумовлює вибір адекватних методів обліку, контролю, аналізу та моделювання управлінських рішень.

Узагальнення існуючих підходів до трактування даного поняття дає підстави визначити дебіторську заборгованість як фінансовий актив підприємства, що формується у процесі здійснення господарської діяльності та виражається у юридично закріпленому праві вимоги до фізичних або юридичних осіб щодо отримання грошових коштів, товарів чи послуг у майбутніх періодах. Водночас вона є складовою оборотного капіталу та характеризує очікувані економічні вигоди, пов'язані з реалізацією такого права.

Науковцями виокремлено причини зростання дебіторської заборгованості в умовах невизначеності національної економіки (рис. 1.1.)

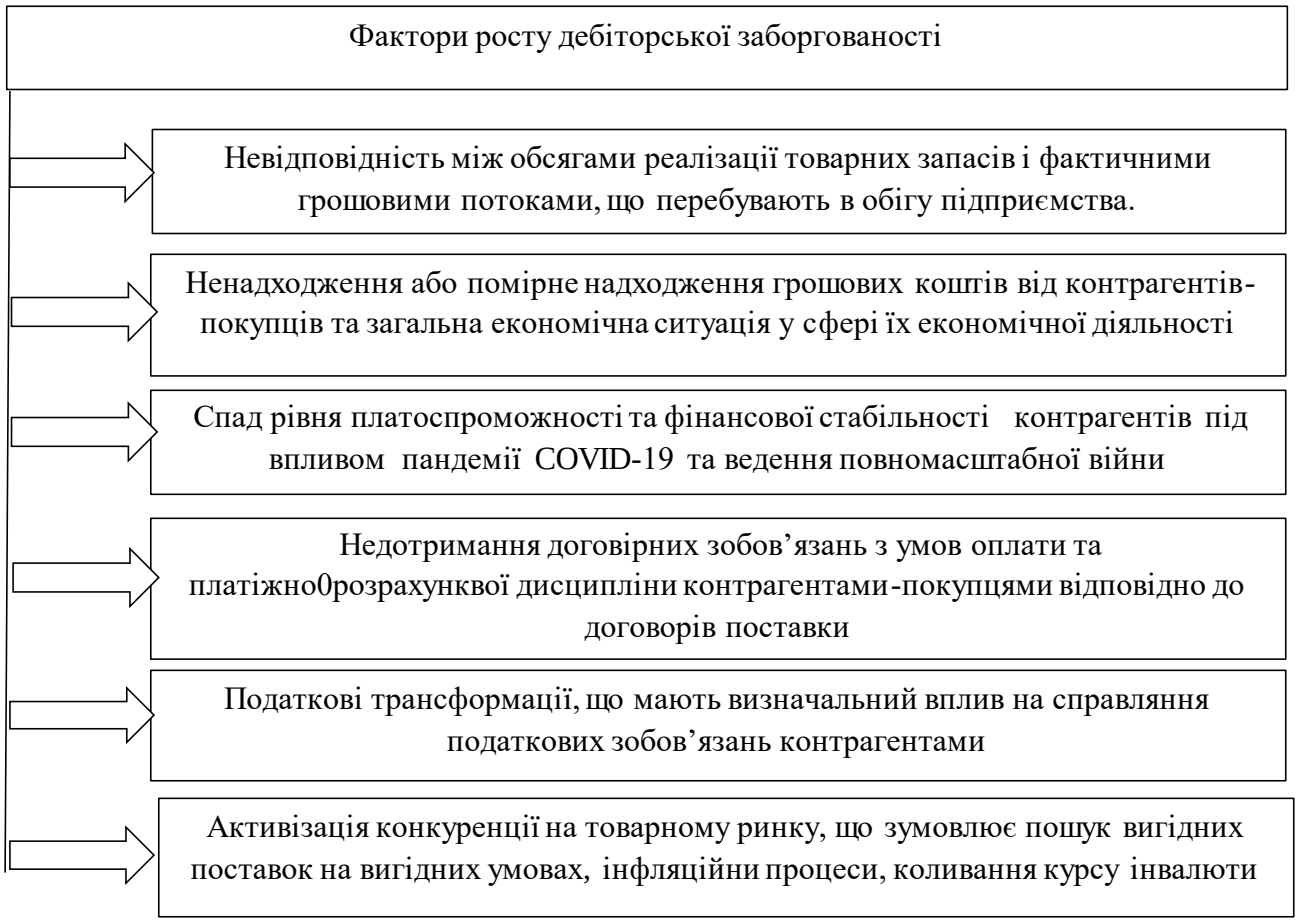

Рис. 1.1. Причини виникнення дебіторської заборгованості

Джерело: складено за даними [13, с. 158]

Як правило, підприємства одночасно мають різні види дебіторської заборгованості, що обумовлює наявність значної кількості дебіторів (рис. 1.2).

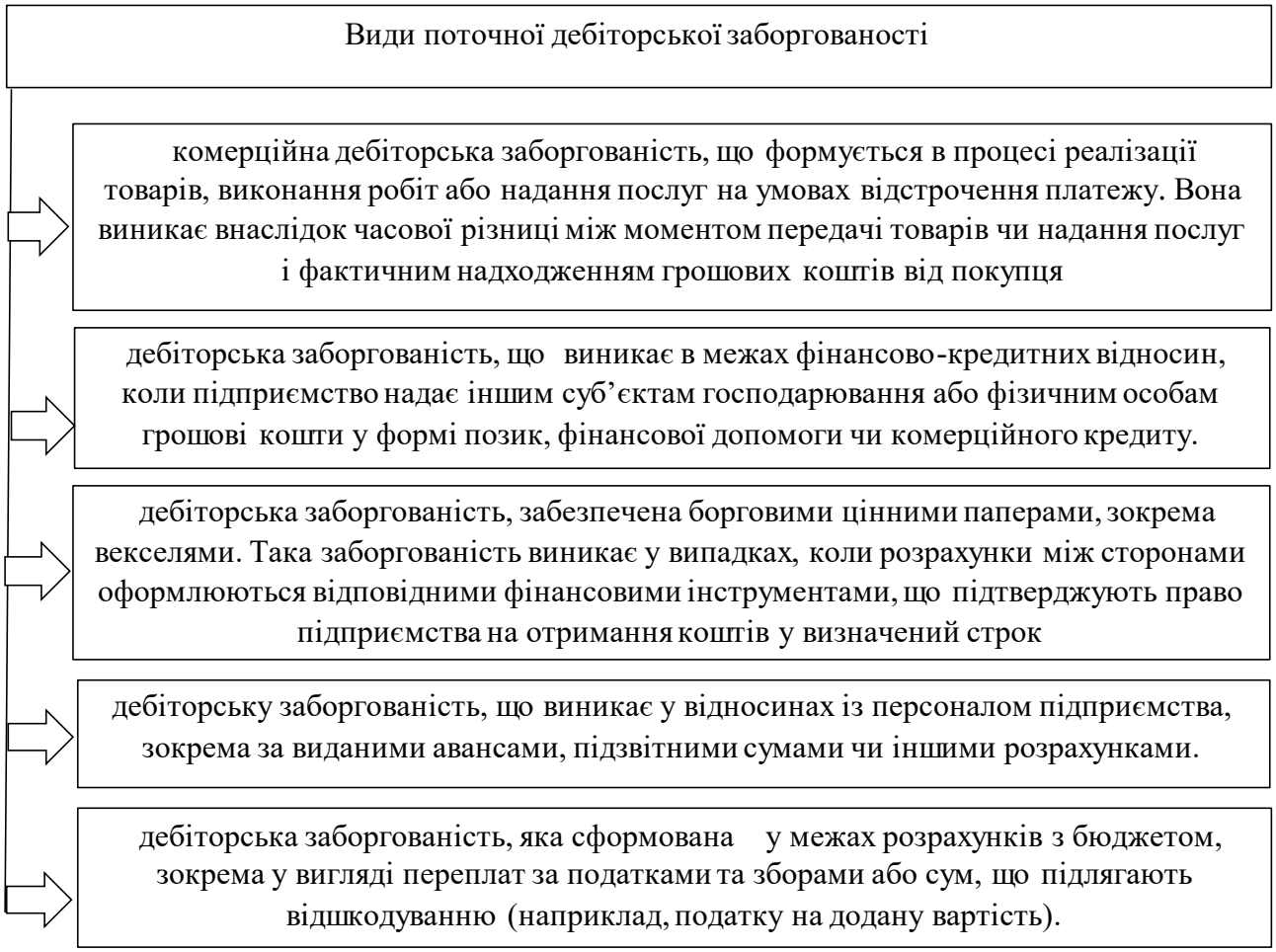

Рис. 1.2. Види дебіторської заборгованості

Джерело: складено за даними [22]

Таким чином, класифікація дебіторської заборгованості за формами її виникнення дозволяє більш детально відобразити її економічну сутність, підвищити якість обліково-аналітичної інформації та забезпечити ефективне управління розрахунковими процесами підприємства.

У діяльності суб'єктів господарювання неминучі операції, які призводять до виникнення кредиторської заборгованості. Відповідно до причин зростання дебіторської заборгованості, можна й виокремити тотожні причини зростання кредиторської заборгованості (рис. 1.3).

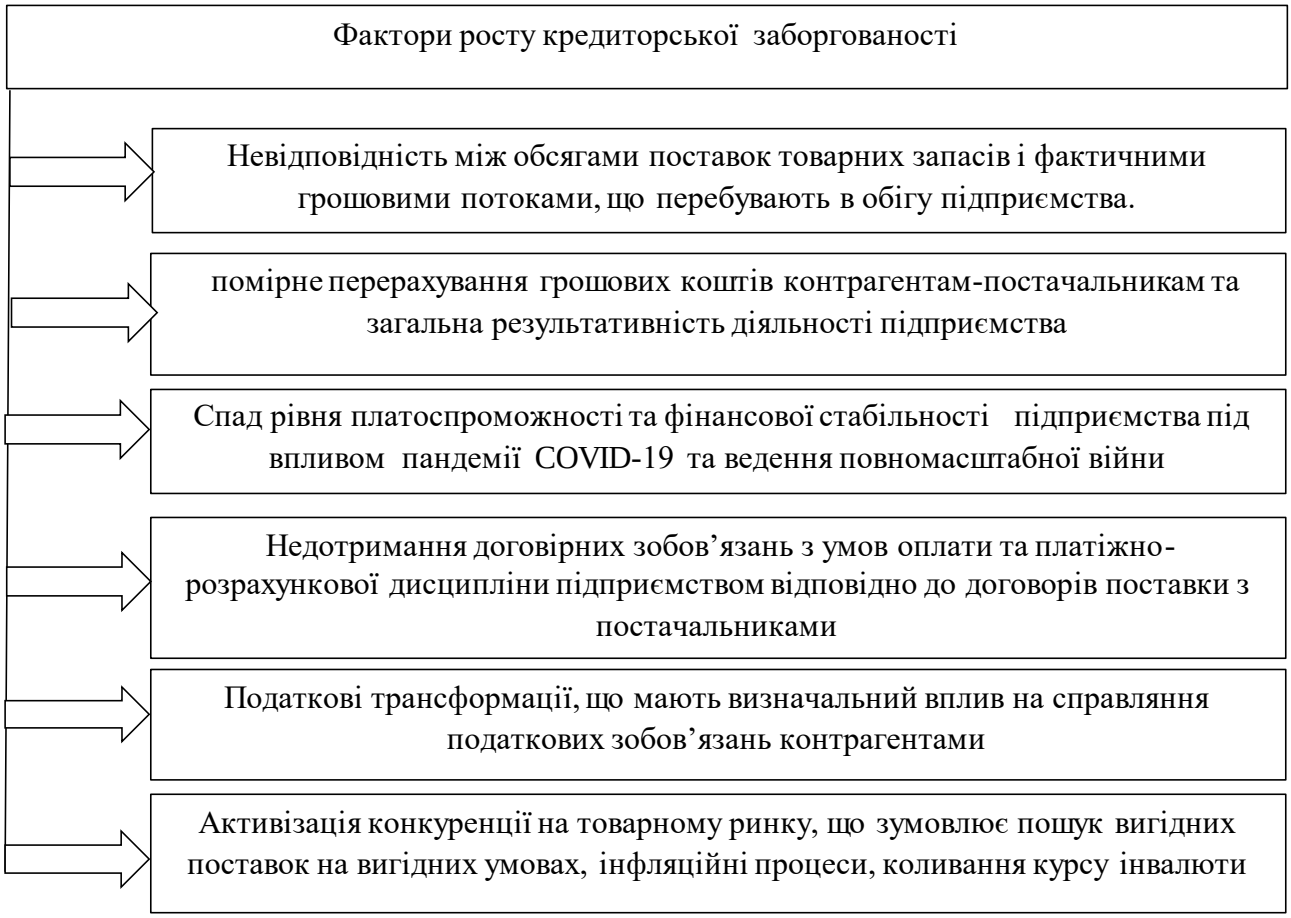

Рис. 1.3. Причини виникнення кредиторської заборгованості

Джерело: складено автором

З одного боку, наявність кредиторської заборгованості може розглядатися як інструмент тимчасового залучення фінансових ресурсів без негайного відтоку грошових коштів, що позитивно впливає на ліквідність та дозволяє оптимізувати структуру фінансування діяльності. З іншого боку, недотримання договірних умов щодо своєчасного погашення зобов'язань зумовлює погіршення показників платоспроможності та ліквідності, підвищує рівень фінансових ризиків, дестабілізує розрахункову дисципліну та негативно впливає на ефективність функціонування підприємства.

Як зазначають науковці, кредиторська заборгованість являє собою сукупність зобов'язань підприємства перед фізичними та юридичними особами, що виникають у межах господарсько-правових відносин між боржником і кредитором. Вона формується в процесі здійснення розрахунків за отримані

грошові кошти, ТМЦ, виконані роботи, надані послуги, а також унаслідок нарахування виплат працівникам, податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Економічною передумовою виникнення такої заборгованості є часовий розрив між моментом визнання (або фактичного отримання) відповідних ресурсів чи зобов'язань і моментом їх погашення [6, с. 29]. Наявність кредиторської заборгованості здійснює певний вплив на результативність діяльності підприємств (рис. 1.4).

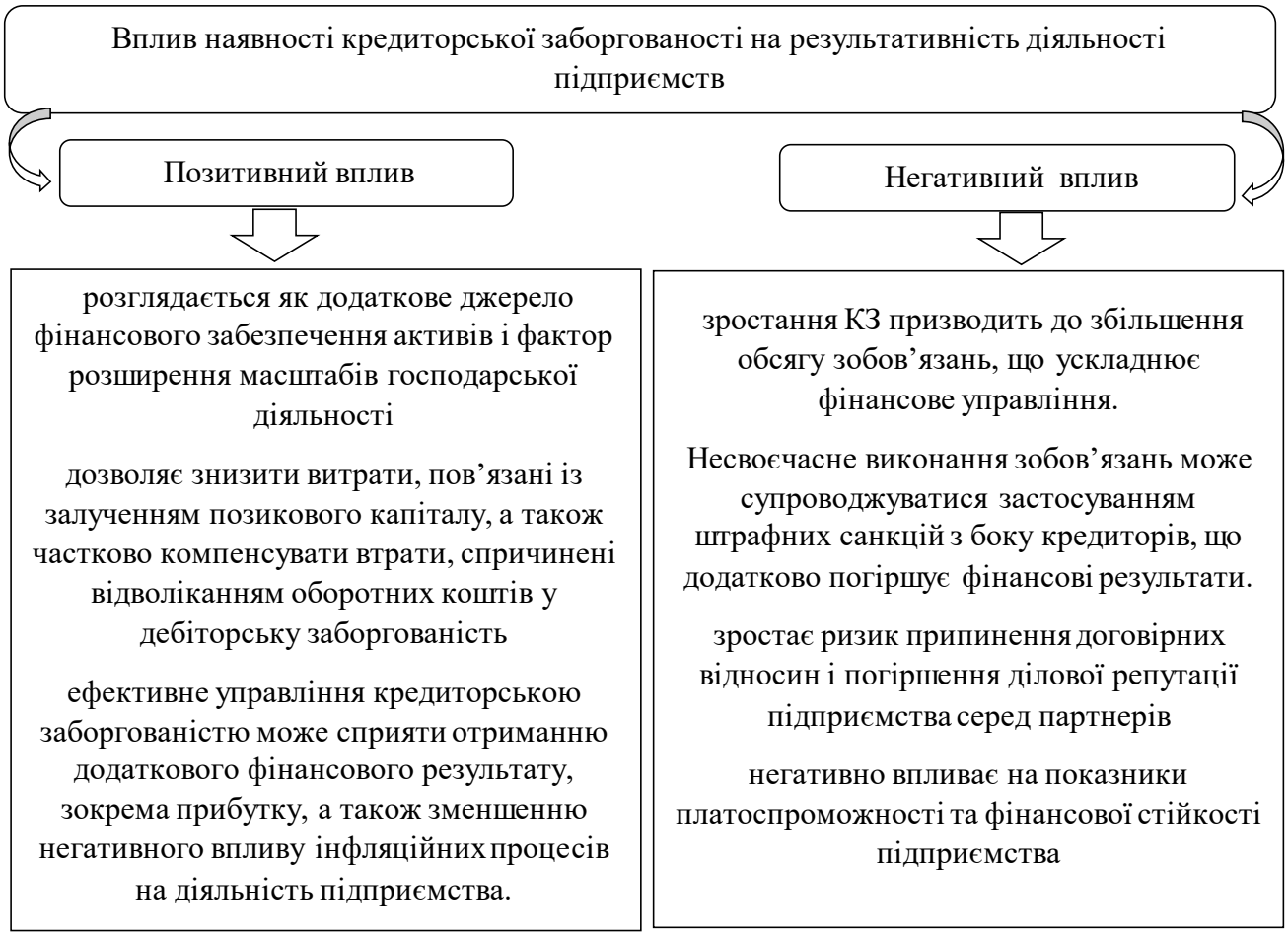

Рис. 1.4. Виплив наявності кредиторської заборгованості на діяльність підприємницьких структур

Джерело складено за даними [6, с. 30]

Як правило, підприємства одночасно мають різні види зобов'язань, що обумовлює наявність значної кількості кредиторів та ускладнює процес їх обліку, контролю й управління (рис. 1.5).

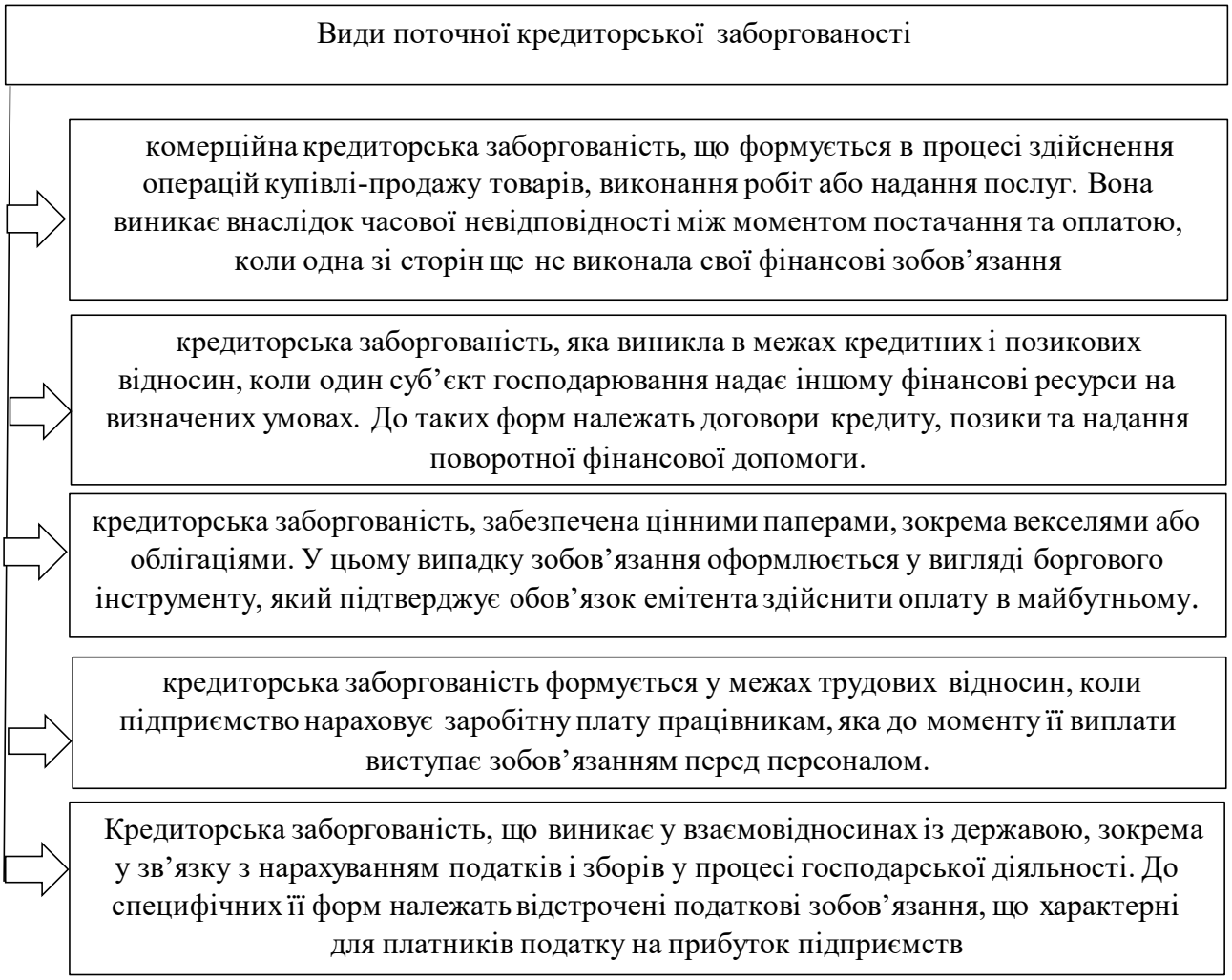

Рис. 1.5. Види кредиторської заборгованості

Джерело: складено за даними [23]

Отже, дебіторська та кредиторська заборгованості виступають важливими складовими економічних активів підприємства та джерел їх формування відповідно. Вони займають вагоме місце у системі бухгалтерського обліку та фінансового управління, зокрема в межах операцій, пов'язаних із реалізацією продукції та здійсненням закупівель. Виникнення дебіторської заборгованості зумовлює тимчасове відволікання оборотного капіталу та уповільнення його обігу, тоді як кредиторська заборгованість забезпечує можливість короткострокового залучення фінансових ресурсів.

1.2. Нормативна регламентація обліку дебіторської та кредиторської заборгованості

Облікова регламентація дебіторської та кредиторської заборгованості є необхідною складовою ефективної організації бухгалтерського обліку та фінансового управління підприємством. Її основне призначення полягає у встановленні єдиних правил визнання, оцінки, класифікації та відображення заборгованостей у системі обліку і фінансовій звітності. Насамперед, регламентація забезпечує достовірність і повноту облікової інформації щодо стану розрахунків із контрагентами, що є критично важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Вона також сприяє уніфікації підходів до обліку, що підвищує порівнянність фінансової звітності як між різними підприємствами, так і в динаміці за різні періоди. Крім того, нормативне регулювання дозволяє своєчасно виявляти ризики, пов’язані з виникненням сумнівної або безнадійної заборгованості, а також забезпечує контроль за дотриманням платіжної дисципліни. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Важливим аспектом є також забезпечення відповідності облікової практики вимогам чинного законодавства, що мінімізує ризики штрафних санкцій і підвищує рівень прозорості діяльності підприємства для зовнішніх користувачів, зокрема інвесторів, кредиторів і контролюючих органів. Отже, облікова регламентація дебіторської та кредиторської заборгованості виступає необхідною умовою ефективного функціонування системи обліку, контролю та управління фінансовими ресурсами підприємства.

Нормативно-правове регулювання дебіторської та кредиторської заборгованості як об’єктів бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Відповідно до положень НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дане поняття визначається як сума заборгованості дебіторів перед підприємством на певну дату [20]. Таке трактування вирізняється лаконічністю та однозначністю,

однак, попри свою простоту і зрозумілість, воно не розкриває повною мірою економічного змісту дебіторської заборгованості та її значення у фінансовій системі підприємства. Водночас НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» пропонує більш розгорнуте тлумачення цієї категорії, акцентуючи увагу на економічних передумовах її виникнення, зокрема у процесі кредитування, реалізації продукції, виконання робіт і надання послуг [20]. Проте, незважаючи на ширший підхід, дане визначення не передбачає чіткого віднесення дебіторської заборгованості до складу фінансових активів, що обмежує його узгодженість із сучасними підходами до обліку та фінансової звітності.

На відміну від національних стандартів, МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» розглядає дебіторську заборгованість саме як фінансовий актив, який виникає внаслідок укладення договору та передбачає наявність юридично підтвердженого права підприємства на отримання грошових коштів [17]. Такий підхід базується на концепції майбутніх економічних вигід та підкреслює контрактну природу дебіторської заборгованості, що забезпечує більш глибоке розуміння її сутності та місця у системі фінансової звітності.

Отже, порівняльний аналіз свідчить, що міжнародні стандарти обліку характеризуються більш комплексним і концептуально обґрунтованим підходом до визначення дебіторської заборгованості, тоді як національні стандарти, хоча й забезпечують практичну зручність застосування, потребують подальшого розвитку в напрямі гармонізації з міжнародними вимогами.

Відповідно до положень НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», передумовами її визнання як активу є наявність імовірності отримання майбутніх економічних вигід, а також можливість достовірного визначення її вартості. При цьому поточна дебіторська заборгованість, що виникає за операціями з реалізації продукції, товарів, виконання робіт і надання послуг, відображається в обліку одночасно з визнанням відповідного доходу від реалізації [20]. Згідно з положеннями НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [20], дебіторська заборгованість розглядається як складова фінансових активів підприємства, при цьому стандарт визначає підходи до її подальшого визнання та оцінки (рис. 1.6).

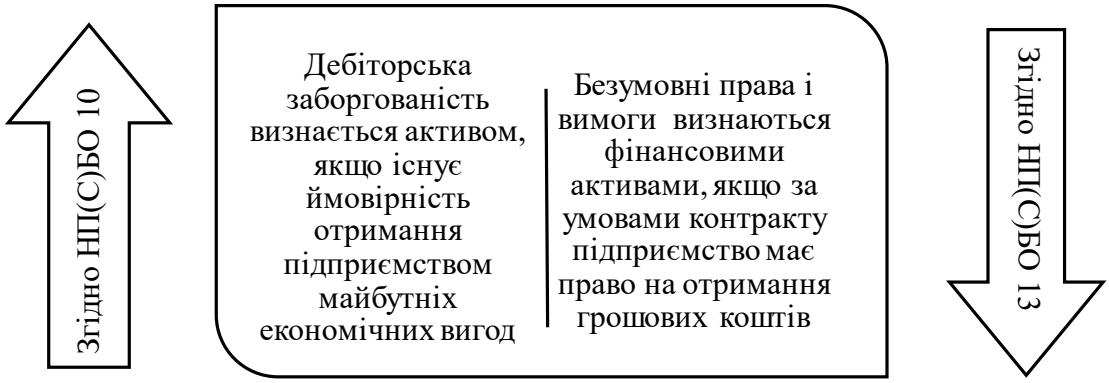

Рис. 1.6. Визнання дебіторської заборгованості

Джерело: складено за даними [20]

Таким чином, дебіторська заборгованість, що має грошову форму, класифікується як фінансовий актив. У свою чергу, до фінансових активів відносять: грошові кошти та їх еквіваленти; договірні права на отримання грошових коштів або інших фінансових активів від інших суб'єктів господарювання; контракти, що передбачають можливість обміну фінансовими інструментами на потенційно вигідних умовах; а також інструменти власного капіталу інших підприємств. Водночас фінансовий інструмент розглядається як договір, у результаті укладення якого в одного підприємства виникає або збільшується фінансовий актив, тоді як у іншого – відповідне фінансове зобов'язання або інструмент власного капіталу.

Порівняльний аналіз підходів до визначення сутності кредиторської заборгованості (зобов'язань) у національних і міжнародних стандартах обліку свідчить про наявність відмінностей у трактуванні цієї економічної категорії. Зокрема, відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов'язання», вони визначаються як заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [20]. Таке визначення є достатньо узагальненим і

водночас відображає економічну сутність зобов'язань через їх вплив на активи підприємства.

У практиці господарської діяльності кредиторська заборгованість розглядається як одна з форм зобов'язань, що виникає в процесі розрахунків із постачальниками, працівниками, бюджетом, банківськими установами та іншими контрагентами. Водночас національні стандарти не завжди акцентують увагу на фінансовій природі окремих видів кредиторської заборгованості.

Більш концептуальний підхід представлений у МСФЗ, зокрема у МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» та МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [17]. Відповідно до міжнародних стандартів, зобов'язання визначається як теперішній обов'язок підприємства, що виник унаслідок минулих подій і погашення якого очікувано призведе до вибуття ресурсів, що містять економічні вигоди. При цьому кредиторська заборгованість, яка має договірний характер, розглядається як фінансове зобов'язання, що передбачає обов'язок передати грошові кошти або інші фінансові активи іншій стороні.

Таким чином, міжнародні стандарти обліку забезпечують більш системний і концептуально обґрунтований підхід до визначення кредиторської заборгованості, акцентуючи увагу на її правовій та фінансовій природі. У свою чергу, національні стандарти, хоча й відображають загальну економічну сутність зобов'язань, потребують подальшого вдосконалення в напрямі деталізації та гармонізації з міжнародними підходами.

З урахуванням часового чинника заборгованість дебіторів та зобов'язання перед кредиторами, які виникають у результаті здійснення будь-яких розрахункових операцій на підприємстві поділяються на короткострокові (поточні) та довгострокові [25, с. 300]. До основних видів поточної дебіторської заборгованості промислового підприємства належать заборгованість покупців за реалізовану продукцію, виконані роботи чи надані послуги, підзвітних осіб, суми, що підлягають відшкодуванню за завдані матеріальні збитки, а також інші види заборгованості.

Своєю чергою, поточна кредиторська заборгованість формується перед постачальниками за отримані товари, роботи та послуги, перед бюджетом і фондами соціального страхування, працівниками з оплати праці, банківськими установами за отриманими кредитами, а також іншими підприємствами й організаціями. Відповідно до національної регламентації дебіторська заборгованість представлена у формі 1 фінансовій звітності «Звіт про фінансовий стан» за такими статтями (рис. 1.7).

Рис.1.7. Розкриття дебіторської заборгованості у стаття Балансу

Джерело: складено за даними [20]

Відповідно до національної регламентації зобов'язання та кредиторська заборгованість представлені у формі 1 фінансовій звітності «Звіт про фінансовий стан» за такими статтями (рис. 1.8).

Рис.1.8. Розкриття кредиторської заборгованості у стаття Балансу

Джерело: складено за даними [20]

Отже, нормативна регламентація дебіторської та кредиторської заборгованості в Україні базується на положеннях національних стандартів бухгалтерського обліку, які визначають порядок їх визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності. Водночас порівняння з міжнародними стандартами свідчить про необхідність подальшої гармонізації підходів, зокрема щодо уточнення економічної сутності цих категорій та їх класифікації як фінансових активів і зобов'язань. Це сприятиме підвищенню достовірності облікової інформації та ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

1.3. Проблематика відображення в обліку та звітності дебіторської і кредиторської заборгованості

У сучасних умовах господарювання питання обліку дебіторської та кредиторської заборгованості набуває особливої актуальності. Це зумовлено зростанням обсягів безготівкових розрахунків, ускладненням господарських зв'язків, а також нестабільністю економічного середовища. Раціональна організація обліку заборгованостей є важливою передумовою забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Однією з ключових проблем є своєчасність та достовірність відображення дебіторської заборгованості. Часто підприємства стикаються з труднощами щодо оцінки реальності її погашення, що потребує створення резерву сумнівних боргів. Невірна оцінка дебіторської заборгованості може призводити до спотворення фінансової звітності та неправильного визначення фінансового результату.

Оцінка дебіторської заборгованості є одним із найбільш складних і дискусійних аспектів бухгалтерського обліку, оскільки вона безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності та реальне відображення фінансового стану підприємства. Основна складність полягає у визначенні суми, яка буде фактично погашена боржниками, тобто у визначенні чистої реалізаційної вартості заборгованості.

Відповідно до вимог IFRS, зокрема стандарту IFRS 9, дебіторська заборгованість повинна оцінюватися з урахуванням очікуваних кредитних збитків. Це означає, що підприємство має враховувати не лише факти прострочення, але й імовірність неповернення боргу в майбутньому. Такий підхід значно ускладнює процес оцінки, оскільки потребує застосування професійного судження, використання статистичних моделей та аналізу великого обсягу інформації.

Однією з ключових проблем є визначення критеріїв визнання заборгованості сумнівною або безнадійною. На практиці підприємства часто

використовують формальні ознаки, такі як тривалість прострочення, проте вони не завжди відображають реальний фінансовий стан дебітора. Відсутність єдиного підходу до класифікації заборгованості призводить до суб'єктивності оцінок і знижує порівнянність фінансової звітності різних підприємств.

Ще однією проблемою є формування резерву сумнівних боргів. Недостатній рівень резервування призводить до завищення активів і прибутку підприємства, тоді як надмірне резервування може штучно занижувати фінансові результати. Вибір методики розрахунку резерву (індивідуальна оцінка, групування за строками прострочення, застосування коефіцієнтів) часто залежить від облікової політики підприємства, що також створює ризик маніпулювання показниками.

Складність оцінки дебіторської заборгованості посилюється в умовах економічної нестабільності. Зміни платоспроможності контрагентів, інфляційні процеси, валютні коливання та політичні ризики значно впливають на ймовірність погашення заборгованості. Особливо це актуально в умовах таких подій, як Російське вторгнення в Україну (2022), що призвело до порушення господарських зв'язків, втрати активів та зростання кількості неплатежів.

Важливою проблемою є також оцінка довгострокової дебіторської заборгованості. У таких випадках необхідно застосовувати дисконтування майбутніх грошових потоків, що потребує визначення ставки дисконту. Вибір цієї ставки є складним завданням, оскільки він залежить від ринкових умов, рівня ризику та вартості капіталу підприємства. Невірне визначення ставки дисконту може суттєво вплинути на оцінку активів.

Крім того, значні труднощі виникають при оцінці дебіторської заборгованості в умовах відстрочки платежів або реструктуризації боргу. У таких ситуаціях необхідно враховувати зміну умов договору, можливі втрати від знецінення та перегляд графіків погашення. Це потребує додаткових аналітичних процедур і підвищує трудомісткість облікового процесу.

Не менш важливим аспектом є інформаційне забезпечення оцінки. Для якісного визначення рівня кредитного ризику підприємство повинно мати доступ

до достовірної інформації про фінансовий стан дебіторів. Проте на практиці така інформація часто є обмеженою або недоступною, що знижує точність оцінок.

Отже, проблематика оцінки дебіторської заборгованості полягає у високому рівні невизначеності, залежності від професійного судження та впливі зовнішніх факторів. Для підвищення достовірності оцінки необхідно вдосконалювати методики розрахунку резервів, розширювати інформаційну базу, а також впроваджувати сучасні аналітичні інструменти та системи управління кредитними ризиками.

Іншою важливою проблемою є управління простроченою дебіторською заборгованістю. Збільшення її частки негативно впливає на ліквідність підприємства, знижує оборотність активів і може спричинити дефіцит обігових коштів. У зв'язку з цим виникає необхідність постійного моніторингу стану розрахунків з контрагентами, а також застосування ефективних механізмів стягнення заборгованості.

В умовах ринкової економіки ключовим завданням управління дебіторською заборгованістю є скорочення її обсягів і прискорення термінів погашення. Це зумовлено тим, що несвоєчасне надходження коштів за реалізовану продукцію призводить до їх часткової втрати вартості у майбутніх періодах під впливом інфляційних процесів. Крім того, затримки в оплаті за відвантажену продукцію або надані послуги негативно позначаються на фінансово-господарських результатах діяльності підприємства в цілому. Зазначене пояснюється тим, що підприємство зобов'язане здійснювати обов'язкові витрати незалежно від рівня отриманих доходів, зокрема виплачувати заробітну плату працівникам, сплачувати комунальні послуги, податки та інші обов'язкові платежі. У зв'язку з цим, як вважають науковці, ефективне управління дебіторською заборгованістю передбачає реалізацію політики, спрямованої на оптимізацію її величини та забезпечення своєчасного повернення коштів [36, с. 87].

Що стосується кредиторської заборгованості, то її облік також супроводжується рядом проблем. Зокрема, складність викликає правильне

визначення строків її погашення та відображення у звітності. Надмірна кредиторська заборгованість може свідчити про фінансові труднощі підприємства, однак у певних випадках вона є джерелом безкоштовного фінансування діяльності.

Проблематика оцінювання кредиторської заборгованості посідає вагоме місце у формуванні облікової політики підприємства, оскільки безпосередньо пов'язана з достовірністю відображення зобов'язань у фінансовій звітності. У цьому контексті ключового значення набуває дотримання принципу обачності, який передбачає застосування таких підходів до оцінки, що мінімізують ризик заниження величини зобов'язань. Необхідність використання цього принципу обумовлена функціонуванням підприємств у середовищі підвищеної невизначеності, зокрема щодо умов і строків виконання зобов'язань перед кредиторами.

Особливої актуальності набуває проблема накопичення простроченої кредиторської заборгованості, яка може спричиняти суттєві репутаційні втрати, зниження рівня довіри з боку ділових партнерів і кредиторів, а також обмеження доступу до зовнішніх джерел фінансування. У довгостроковій перспективі це призводить до зниження інвестиційної привабливості підприємства та погіршення його конкурентних позицій на ринку.

Окремої уваги потребує питання узгодження національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними, зокрема вимогами International Accounting Standards Board та стандартів IFRS. Перехід до міжнародних стандартів висуває нові вимоги до оцінки та розкриття інформації про заборгованості, зокрема щодо визначення очікуваних кредитних збитків.

Основою формалізації релевантної інформації в системі управління фінансовими ресурсами підприємств підприємницьких структур є формування системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Удосконалення методичних підходів до формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською і кредиторською

заборгованістю виступає важливою умовою забезпечення фінансової рівноваги підприємства, підвищення прозорості його діяльності та зміцнення загальної системи фінансового менеджменту.

Функціональні зв'язки у системі обліково-аналітичного забезпечення дають змогу сформувати якісну інформацію, яка необхідна для прийняття управлінських рішень (рис. 1.9).

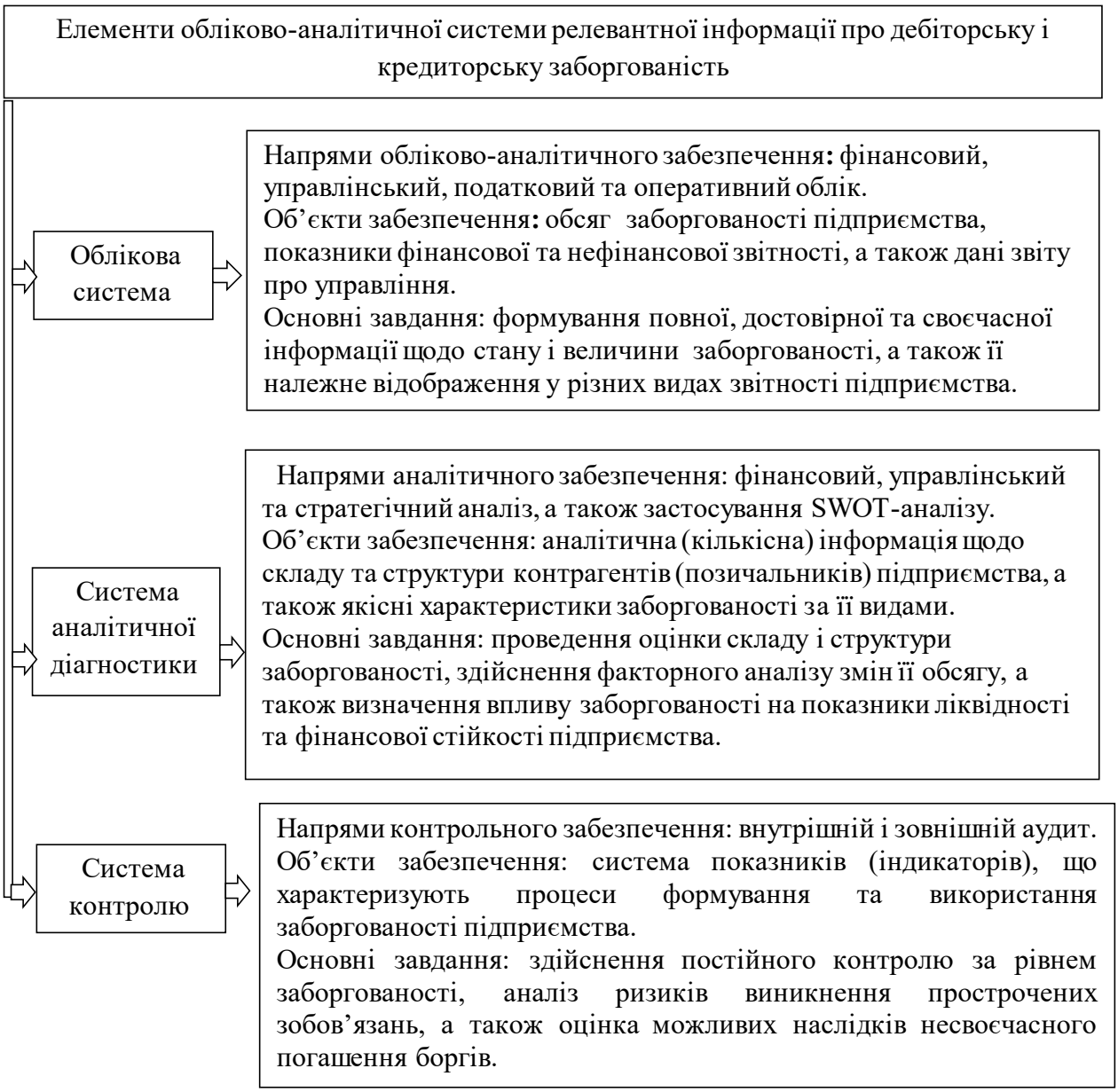

Рис. 1.9. Обліково-аналітичне забезпечення формування релевантної інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість

Джерело: складено за даними [18, с. 112]

Важливим напрямом управління дебіторською та кредиторською заборгованістю суб'єктів господарювання є формування та розвиток комплексної системи обліково-аналітичного забезпечення, яка охоплює процеси збору, обробки, узагальнення й аналізу інформації щодо стану та динаміки відповідних зобов'язань і вимог. Така система має забезпечувати своєчасне отримання достовірних даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію обсягів заборгованості, підвищення платоспроможності підприємства та зміцнення його фінансової стійкості.

Отже, ефективне управління заборгованістю підприємства базується на комплексному обліково-аналітичному та контрольному забезпеченні, що охоплює облік, аналіз і аудит. Такий підхід забезпечує формування достовірної інформації, своєчасне виявлення ризиків і прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації обсягів заборгованості та підвищення фінансової стійкості підприємства.

Також актуальною є проблема автоматизації облікових процесів. Використання сучасних інформаційних систем, таких як SAP ERP або 1С:Підприємство, значно підвищує ефективність обліку, проте вимагає належного налаштування та кваліфікованого персоналу. Помилки в автоматизованих системах можуть призводити до суттєвих викривлень даних.

Крім того, в умовах економічної нестабільності, зокрема впливу глобальних криз та військових конфліктів, таких як Російське вторгнення в Україну, значно зростають ризики неплатежів, що ускладнює облік та управління заборгованістю.

Таким чином, сучасна проблематика обліку дебіторської і кредиторської заборгованості охоплює широкий спектр питань: від методологічних аспектів оцінки до практичних проблем управління та автоматизації. Їх вирішення потребує комплексного підходу, що поєднує удосконалення нормативної бази, впровадження сучасних технологій та підвищення кваліфікації фахівців.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІАЗЦІЙНО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

2.1. Загальна характеристика діяльності торговельного підприємства ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

Суб'єкт підприємницької діяльності торговельної сфери ТОРГОВИЙ ДІМ ЮГТОРГСЕРВІС функціонує у статусі юридичної особи та має відповідну реєстрацію в Єдиному державному реєстрі України за організаційно-правовою формою – товариство з обмеженою відповідальністю (Додаток А).

ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» знаходиться в місті Одеса, є суб'єктом торговельної сфери економіки, впроваджує діяльність з закупівлі та реалізації плодоовочевої продукції, а також здійснює її переробку та транспортування.

Слід підкреслити, що ключовою метою діяльності торговельних підприємств є забезпечення ефективного функціонування процесу товарообігу, який спрямований на задоволення попиту споживачів на товари та послуги, а також на отримання прибутку як основного фінансового результату їх господарської діяльності. При цьому такі підприємства відіграють важливу роль у раціональному використанні наявного ресурсного потенціалу, формуванні конкурентних переваг, розширенні ринкових позицій та забезпеченні стабільного розвитку.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» здійснює діяльність, пов'язану з агрегуванням плодоовочевої продукції та формуванням товарних партій для подальшої реалізації великим торговельним мережам, трейдерам і бюджетним установам. Основною метою функціонування підприємства є організація безперервного процесу просування товарів від виробника до кінцевого споживача з отриманням відповідного економічного ефекту.

До пріоритетних завдань діяльності підприємства доцільно віднести: задоволення потреб споживачів у якісних товарах і послугах; забезпечення

стабільного отримання прибутку як ключового показника ефективності; раціональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; зміцнення конкурентних позицій на ринку; а також створення передумов для сталого розвитку та розширення напрямів господарської діяльності.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» здійснює господарську діяльність як на внутрішньому ринку України, так і активно залучене до зовнішньоекономічної діяльності, що є важливою складовою його стратегічного розвитку. Здійснення зовнішньоекономічних операцій дозволяє підприємству диверсифікувати ринки збуту, розширити коло контрагентів та підвищити рівень конкурентоспроможності.

Основними напрямами зовнішньоекономічної діяльності підприємства є експорт та імпорт плодоовочевої продукції, а також формування товарних партій відповідно до вимог іноземних партнерів. У межах зазначеної діяльності підприємство здійснює укладання зовнішньоекономічних контрактів, організацію логістичних процесів, митне оформлення товарів, а також контроль за своєчасністю розрахунків із контрагентами.

У структурі зовнішньоекономічної діяльності підприємства вагоме місце займають експортно-імпортні операції з плодоовочевою продукцією. Експортна діяльність орієнтована на реалізацію продукції на зовнішніх ринках, що дозволяє розширити обсяги збуту та отримувати валютну виручку. Імпортні операції, у свою чергу, забезпечують формування необхідного асортименту продукції, стабільність поставок та задоволення попиту споживачів у міжсезонний період.

Ключовими партнерами у сфері зовнішньоекономічної діяльності виступають Dira Frukt EOOD (Болгарія), FSV Agro Grup SRL (Республіка Молдова) та Basarabia Nord (Республіка Молдова). Співпраця з іноземними суб’єктами господарювання забезпечує стабільність поставок, оптимізацію асортименту продукції та підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. Отже, зовнішньоекономічна діяльність ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» сприяє розширенню ринків збуту, підвищенню ефективності господарської діяльності та зміцненню його позицій на міжнародному ринку.

Як суб'єкт господарювання, ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» здійснює свою діяльність на підставі Статуту (Додаток Б), який визначає ключові правові засади функціонування підприємства, регламентує права та обов'язки його учасників, а також встановлює порядок управління та організації діяльності. У Статуті зазначено цілі створення підприємства, основні види його діяльності, статутний капітал і майно, порядок їх формування.

Публічна інформація щодо основних реєстраційних даних та показників діяльності підприємства розміщена на офіційних сайтах: CLARITY-PROJECT; YOU CONTROL, ОПЕНДАБОТ; Представимо реєстраційні відомості, що відображують статутні дані юридичної особи – торговельного підприємства ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Відомості про організацію діяльності ТОВ «ТД «ЮГТОРГСЕРВІС»

Повне найменування	Товариство з обмеженою відповідальністю «ТОРГОВИЙ ДІМ ЮГТОРГСЕРВІС»»
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
код ЄД РПОУ	39532730.
Місце знаходження (юридична адреса)	65085, м. Одеса, вул. Моторна, 8/19
Основний вид економічної діяльності	10.39. Інші види перероблення та консервування фруктів і овочів
зареєстрований капітал	2800000,00 грн.
Засновники	Тетью А.П. (50% внеску до капіталу), Науменко О.В. (50% внеску до капіталу)

Джерело: складено автором за даними [21]

Діяльність за КВЕД 10.39 «Інші види перероблення та консервування фруктів і овочів» належить до сфери переробної промисловості та класифікується як виробництво харчових продуктів. До цього коду належать такі види діяльності: виробництво варення, джемів, повидла, конфітюрів; виготовлення фруктових та овочевих пюре; виробництво желе, мармеладу; перероблення та консервування фруктів і овочів шляхом сушіння; виробництво

паст із фруктів та овочів; заморожування фруктів і овочів (якщо не віднесено до окремого коду); виготовлення інших продуктів переробки фруктово-овочевої сировини, не класифікованих в інших підкласах.

З позиції податкового законодавства така діяльність не ототожнюється з первинним сільськогосподарським виробництвом, що зумовлює застосування загального режиму оподаткування або спрощеної системи оподаткування (за умови відповідності встановленим критеріям), без автоматичного набуття статусу платника єдиного податку четвертої групи. Оподаткування суб'єктів господарювання, які здійснюють перероблення та консервування фруктів і овочів, регулюється положеннями Податковий кодекс України та передбачає сплату податку на прибуток підприємства, а також обов'язкових платежів із фонду оплати праці. Відповідно до даних офіційних податкових реєстрів України, ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ ЮГТОРГСЕРВІС» зареєстроване в установленому порядку та перебуває на обліку в контролюючих органах доходів і зборів як суб'єкт господарювання. Підприємству надано статус платника податку на додану вартість, що підтверджується чинною реєстрацією в Реєстрі платників ПДВ та наявністю відповідного свідоцтва (Додаток В). Відповідно до Податкового кодексу України, ПДВ справляється за основною ставкою 20% у разі здійснення поставок на митній території України. За експортними операціями застосовується ставка 0% ПДВ. Усі операції з формування податкового кредиту та податкових зобов'язань за результатами звітного періоду формалізуються у податковій звітності зі складання та поданням у встановлені терміни Податкової Декларації з ПДВ (Додаток Г).

Як суб'єкт підприємницької діяльності у статусі юридичної особи ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» представляє у відповідні органи фінансову звітність, яка формалізує основні показники його наявних активів, власного капіталу, зобов'язань, понесених витрат, отриманих доходів та фінансових результатів діяльності (Додаток Д). Основне призначення фінансової звітності полягає у забезпеченні інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських та економічних рішень. Вона використовується як внутрішніми користувачами

(керівництвом підприємства), так і зовнішніми – інвесторами, кредиторами, постачальниками, державними органами та іншими зацікавленими сторонами, виступає ключовим інструментом інформаційного забезпечення управління підприємством та оцінки його фінансового стану і результативності діяльності.

Підприємство, функціонує на основі комплексного поєднання матеріальних, фінансових, трудових та організаційних ресурсів (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Складові ресурсного потенціалу ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

Джерело: складено автором

Ключовим фактором досягнення успішності підприємства є трудовий потенціал, наявність основного та оборотного капіталу, що у своєї сукупності та взаємодії дозволяє отримувати економічні вигоди та забезпечувати прибутковість ведення фінансово-господарської діяльності.

Отже, використовуючи дані фінансової звітності ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» визначимо, які зміни відбувалися з основними необоротними та оборотними ресурсами підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Склад та структура активів ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік
1	3	4	5
необоротні активи, тис. грн	6420,10	6156,80	5553,50
питома вага необоротних активів,%	22,30	22,00	24,00
оборотні активи, тис. грн.	22329,80	21957,60	17606,20
питома вага оборотних активів, %	77,70	78,00	76,00
Разом майно підприємства	28749,90	28114,30	23159,80

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Отже, майно підприємства складають в основному оборотні активи, доля яких у загальній сумі коливається від 76%% до 78%. І це цілком виправдано, оскільки торгівельна діяльність, а саме торгівля плодово-овочевою продукцією та її продаж зумовлюють наявність залишків таких складових оборотних активів як запаси, дебіторська заборгованість та наявні грошові кошти. Слід також зазначити, що враховуючи економічну ситуацію в країні, спостерігається коливання в сумі даних активів, а саме у 2025 році порівняно із 2023 роком залишки оборотних активів зменшилися.

Що стосується необоротних активів, то спостерігається ситуація навпаки. Залишкова вартість основних засобів, як включається у валюту балансу зменшується протягом досліджуваного періоду. Проте, слід зазначити що первісна вартість основних засобів мала тенденцію до зростання, що зумовлено придбанням високопродуктивного обладнання та транспортних засобів для

забезпечення виробничо-торговельної діяльності. Раціональне використання таких засобів дозволяє мінімізувати втрати при транспортуванні та зберіганні продукції, продовжити термін реалізації продукції.

Враховуючи загальний принцип обліку та формування майна підприємства, слід зазначити, що усі ресурси мають відповідні джерела їх формування, які розмежовуються на власні джерела та залучені. Останні виступають зобов'язаннями підприємства. Склад та структуру джерел формування ресурсів підприємства розглянемо у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Склад та структура джерел формування майна ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік
1	2	3	4
власний капітал, тис. грн	6434,80	8365,80	11572,10
питома вага власних джерел ,%	22,40	30,00	50,00
зобов'язання, тис. грн.	22314,90	19748,60	11587,60
питома вага залучених джерел, %	77,60	70,00	50,00
Разом джерела формування майна підприємства, тис. грн	28749,70	28114,30	23159,70

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Як свідчать розрахунки, ресурси підприємства у 2023 році було сформовано в основному за рахунок залучених джерел, доля яких становила майже 78% від загальної їх суми. Проте у звітному 2025 році ситуація покращилася і формування майна було забезпечено у рівних частках за рахунок власного капіталу і зобов'язань. Враховуючи складові власного капіталу таке збільшення відбулося за рахунок отриманого прибутку.

Використання ресурсів підприємством має забезпечити певні результати його діяльності у вигляді таких показників як дохід від продажу та фінансовий результат. Розглянемо більш детальніше як змінювалися основні показники фінансово-господарської діяльності ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Основн результати діяльності ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

№ з/п	Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік
1	2	3	4	5
1.	Чистий доход від реалізації продукції, товарів, робіт (послуг), тис. грн.	56202,60	57072,70	96 458,20
	абсолютне відхилення до поперднього року, тис. грн	х	870,10	39386,50
	відносне відхилення до попереднього року, %	100,00	101,78	169,00
2.	Собівартість реалізованих продукції, товарів, робіт (послуг), тис. грн.	39326,20	34758,50	68 253,30
	абсолютне відхилення до поперднього року, тис. грн	х	-4567,70	33495,80
	відносне відхилення до поперднього року, %	100,00	88,40	196,40
3.	Валовий прибуток, тис. грн	16878,40	22316,20	28204,9
	абсолютне відхилення до поперднього року, тис. грн	х	5437,80	5890,70
	відносне відхилення до поперднього року, %	100,00	132,20	126,40
4.	Інші операційні доходи, тис. грн	52,80	5 063,60	2 812,50
	абсолютне відхилення до поперднього року, тис. грн	х	5009,80	-2250,10
	відносне відхилення до поперднього року, %	100,00	х	55,50
5.	Інші операційні витрати, тис. грн	14373,40	24948,40	27107,20
	абсолютне відхилення до поперднього року, тис. грн	х	10574,00	2160,80
	відносне відхилення до попереднього року, %	100,00	173,60	108,70
6.	Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	2558,80	2431,40	3910,20
	абсолютне відхилення до попереднього року, тис. грн	х	-126,40	1479,80
	відносне відхилення до попереднього року, %	100,00	95,07	160,9
7.	Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	2558,80	2431,40	3 910,20
8.	Податок на прибуток, тис. грн	460,20	499,60	703,80
9.	Чистий фінансовий резульат (прибуток), тис. грн	2 096,80	1931,80	3 206,40
	абсолютне відхилення до попереднього року, тис. грн	х	-165,80	1275,60
	відносне відхилення до попереднього року, %	100,0	92,10	166,10

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Отже, провдені розрахунки свідчать про стабільне зростання отримних доходів та фінансових результатів ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС». Особливо відчутно зростання отриманих доходів у 2025 році. Позитивним є збільшення абсолютних показників прибутковості підприємства.

Зростання показників отриманого доходу та прибутковості підприємства має вагомий вплив на забезпечення його фінансової стійкості, оскільки саме отриманий прибуток, який формується й накопичується протягом періоду функціонування підприємства є визначально складової власного капіталу, тобто власних джерел фінансування.

Далі розглянемо показники фінансової стійкості (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Показники фінансової стійкості ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

№ з/п	Показник	Методика розрахунку	2023 рік	2024 рік	2025 рік
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт автономії, рекомендоване значення≥ 0,5	Власний капітал / Валюта балансу	0,2238	0,2975	0,4997
2	Коефіцієнт фінансової залежності, рекомендоване значення ≤ 2	Валюта балансу / Власний капітал	4,4682	3,3613	2,0012
3	Коефіцієнт мобільності рекомендоване значення - збільшення	Оборотні активи / Необоротні активи	3,4780	3,5667	3,1705
4	Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ≥ 1	Дебіторська заборгованість / Кредиторська заборгованість	0,3856	0,6437	0,9108

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Як показують дані табл.2.5, основні показники фінансової стійкості також мають тенденцію до покращення, тобто підприємство за рахунок наявного власного капіталу, який зростає за рахунок отриманого нерозподіленого прибутку є спроможним забезпечити фінансування своє діяльності у 2025 році за рахунок власних джерел. Також покращилося співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості.

Статус підприємства на надійного учасника ринку плодоовочевої продукції підтверджується рівнем його ділової активності. Ділова активність підприємства характеризує ефективність його господарської діяльності та рівень використання наявних ресурсів. Вона відображає, наскільки швидко і результативно підприємство здійснює операційний цикл – від придбання

плооовочевої продукції у аграрних товаровиробників до отримання доходу від реалізації її реалізації своїм покупцям-контрагентам. Показники ділової активності торговельних підприємств відображають інтенсивність та ефективність використання ресурсів, швидкість обігу активів і здатність підприємства генерувати доходи. Ділова активність торговельного підприємства характеризує результативність операційної діяльності, рівень оборотності товарних запасів, дебіторської заборгованості та капіталу.

Далі визначимо показники ділової активності ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Ділова активність ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік
1	2	3	4
коефіцієнт оборотності активів	1,95	2,03	4,16
коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,52	2,60	5,47
коефіцієнт оборотності основних засобів (віддача ОЗ)	4,54	4,21	7,48
коефіцієнт оборотності запасів	6,39	9,80	16,83
коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,79	5,72	9,74
коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,62	3,68	4,40
коефіцієнт оборотності власного капіталу	8,73	6,82	8,33

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Отже, покращення діяльності підприємства у 2025 році підтверджується зростанням усіх його показників ділової активності саме завдяки зростанню отриманих доходів. Отже, торговельне підприємство ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» здійснює свою діяльність відповідно до чинного національного законодавства, має потужний ресурсний потенціал, що забезпечує отримання високих обсягів товарообороту та прибутковості ведення торговельної діяльності.

2.2. Загальна організація обліку та документальне оформлення розрахунків за дебіторською та кредиторською заборгованістю

Організація обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на досліджуваному підприємстві здійснюється відповідно до вимог національного нормативно-правового регулювання, зокрема положень Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також внутрішніх розпорядчих документів, що регламентують облікову політику та порядок ведення бухгалтерського обліку.

На підприємстві функціонує автоматизована система бухгалтерського обліку на базі програмного продукту «BAS. Бухгалтерія», що забезпечує ведення облікових процесів відповідно до журнально-ордерної форми із застосуванням передбачених регістрів синтетичного та аналітичного обліку. Використання зазначеного програмного забезпечення дозволяє здійснювати комплексне відображення господарських операцій – від формування та перевірки первинної документації й контролю розрахункових операцій до узагальнення інформації у системі облікових регістрів і підготовки звітності.

З метою регламентації організації бухгалтерського обліку в ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ ЮГТОРГСЕРВІС» затверджено внутрішній нормативний документ – Наказ «Про формування облікової політики» (Додаток Е), у якому визначено методичні засади ведення обліку активів, зобов’язань, доходів і витрат. У зазначеному наказі встановлено перелік первинних документів, що використовуються в господарській діяльності підприємства, а також затверджено Робочий план рахунків і систему регістрів аналітичного обліку. Додатково до наказу включено «Правила оформлення первинних документів» (Додаток Ж) та Договір про повну матеріальну відповідальність (Додаток И), що регламентують порядок документального забезпечення та відповідальність працівників за збереження матеріальних цінностей.

Окрім ведення бухгалтерського фінансового обліку, підприємство здійснює податковий облік з метою належного визначення та відображення

податкових зобов'язань за відповідними податками і зборами відповідно до обраної системи оподаткування та вимог Податкового кодексу України.

ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» застосовує загальну систему оподаткування та є платником податку на прибуток підприємств. За результатами виробничо-господарської діяльності формуються доходи і витрати, визначається фінансовий результат, який становить базу нарахування податку на прибуток. Підприємство відповідно до податкового законодавства зобов'язано проводити коригування фінансового результату на податкові різниці, передбачені ПКУ. Серед основних податкових різниць, на які здійснюється коригування фінансового результату є різниці за операціями з необоротними активами та різниці за операціями у сфері ЗЕД з нерезидентами, які знаходяться у низько прибуткових юрисдикціях. Такі операції збільшують фінансовий результат до оподаткування при обчисленні податку на прибуток. Згідно з установленими податковим законодавством критеріями, у разі перевищення визначеного граничного обсягу доходу суб'єкт господарювання підлягає обов'язковій реєстрації як платник податку на додану вартість. Підприємство має чинну реєстрацію платника ПДВ, що зумовлює необхідність ведення відповідного податкового обліку операцій з постачання товарів і послуг. У межах адміністрування ПДВ підприємство здійснює складання податкових накладних, а в передбачених випадках – зведених податкових накладних і розрахунків коригування до них, із подальшою обов'язковою реєстрацією зазначених документів в Єдиному реєстрі податкових накладних. За підсумками звітного періоду суми податкових зобов'язань та податкового кредиту з ПДВ узагальнюються та відображаються у Податковій декларації з ПДВ

Впровадження діяльності у сфері закупівлі та реалізації плодоовочевої продукції на підприємстві ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» передбачає, насамперед, укладання договорів з контрагентами, документального оформлення операцій з отримання продукції, її зберігання та продажу продукції. Так загальну схему організації та документального формування кредиторської заборгованості та

оформлення розрахунків з постачальниками плодоовочевої продукції наведено на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Загальна схема формування та погашення кредиторської заборгованості перед постачальниками плодоовочевої продукції

Джерело: складено автором

Отже, розглянемо більш детально документальне оформлення операцій з придбання плодоовочевої продукції торговельним підприємством ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС». Як було зазначено, підприємство проводить операції з придбання плодоовочевої продукції як на митній території України, так і здійснює придбання продукції у нерезидентів. Документальне оформлення зовнішньоекономічних операцій у сфері ЗЕД у митному режимі імпорту має свою специфіку та документальне оформлення При імпорті плодоовочевої

продукції підприємство оформлює комплекс документів (Додаток К), які забезпечують законність зовнішньоекономічної операції, митне оформлення товару, його якість і безпечність, а також правильне відображення в бухгалтерському обліку (табл. 2.7)

Таблиця 2.7

Документальне оформлення операцій у митному режимі імпорту

документ	призначення документу
1	2
ЗЕД-контракт	визначає умови співпраці між сторонами (предмет, ціна, умови поставки, порядок розрахунків).
специфікація до контракту	це додаток до договору, який деталізує умови постачання товару. Вона містить інформацію про найменування продукції, її кількість, асортимент, ціну за одиницю, загальну вартість, умови поставки, а інколи – якісні характеристики товару. Специфікація є невід'ємною частиною контракту та використовується як підстава для виконання зобов'язань сторонами, здійснення розрахунків і митного оформлення товару.
рахунок-фактура (інвойс)	підтверджує вартість товару та є підставою для розрахунків і митного оформлення.
пакувальний лист	містить інформацію про кількість, вагу та упаковку товару.
міжнародна товарно-транспортна накладна (CMR);	підтверджує факт перевезення товару автомобільним транспортом.
митна декларація (імпортна)	основний документ для митного оформлення імпорту, що містить відомості про товар, його вартість і режим переміщення.

Джерело: складено за даними [Додаток К]

Таким чином, документальне забезпечення імпорту плодоовочевої продукції має комплексний характер і охоплює зовнішньоекономічні, митні, транспортні, сертифікаційні та облікові документи, що забезпечують законність операції та її правильне відображення в системі бухгалтерського обліку.

Основні операції з придбання плодоовочевої продукції здійснюються на митній території України у суб'єктів національного аграрного бізнесу, серед яких пріоритетними виступають фермерські господарства, які виробляють високоякісну плодоовочеву продукцію. Оформлення операцій з вітчизняними постачальниками також супроводжується відповідними документами, серед яких визначальним є Договір Поставки (Додаток Л), який було укладено із фермерським господарством «Грико», відповідно до якого придбані печериці

загальною вартістю 41025,00 грн (у .ч. ПДВ 6837,50), що зазначено у відповідній видатковій накладній (додаток М). Транспортування продукції оформлено товаро-транспортною накладною (Додаток Н). Розрахунки з постачальником проведено на підставі платіжної інструкції (Додаток П).

Так загальна схема організації та документального оформлення формування дебіторської заборгованості та розрахунків з покупцями плодоовочевої продукції наведено на рис. 2.3.

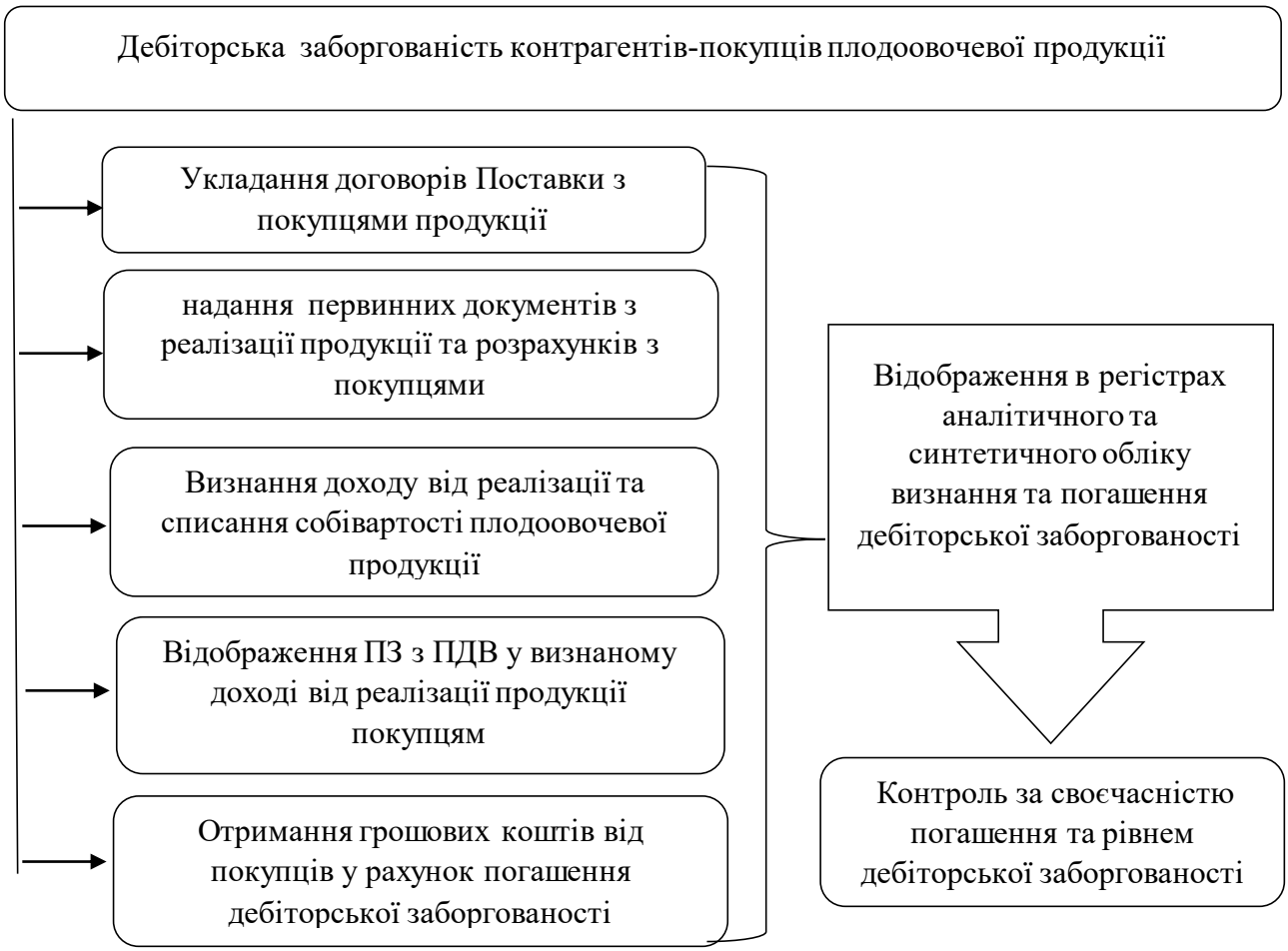

Рис. 2.3. Загальна схема формування та погашення дебіторської заборгованості покупців плодоовочевої продукції

Джерело: складено автором

Розглянемо документальне оформлення операцій з реалізації плодоовочевої продукції на митній території України вітчизняним покупцям.

Торговельне підприємство ТОВ «ТД «ЮГТОРГСЕРВІС» уклало договір на поставку продукції підприємству роздрібної мережі – супермаркету ТОВ «КОПІЙКА» (Додаток Р). У межах укладеного договору поставки між сторонами було оформлено додаткову угоду, предметом якої стало надання покупцем – ТОВ «КОПІЙКА-ЦЕНТР» – послуг із позиціонування плодоовочевої продукції в торговельних об'єктах. Зазначені послуги спрямовані на підвищення ефективності реалізації продукції, зокрема шляхом стимулювання попиту, прискорення обігу товарних запасів та оптимізації товарообороту між учасниками договірних відносин. Використання додаткових угод у господарській практиці забезпечує адаптивність договірних умов до змін ринкового середовища та сприяє більш ефективному регулюванню взаємодії між суб'єктами постачання. При цьому така угода є невід'ємною складовою основного договору та має з ним однакову юридичну силу. Відповідно до умов договору, відвантаження плодоовочевої продукції здійснено на підставі видаткової накладної (Додаток С) на загальну суму 54 503,40 грн, у тому числі ПДВ — 9 083,90 грн. Оскільки ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» є платником податку на додану вартість, відповідно до вимог податкового законодавства застосовується правило «першої події», якою у даному випадку є відвантаження продукції. У зв'язку з цим підприємство зобов'язане нарахувати податкові зобов'язання з ПДВ на суму отриманого доходу від реалізації, а також скласти податкову накладну на ім'я покупця та зареєструвати її в Єдиному реєстрі податкових накладних. Відповідна податкова накладна була оформлена та своєчасно зареєстрована в ЄРПН (Додаток Т). Транспортування продукції здійснювалося власними транспортними засобами постачальника – ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС», що підтверджується оформленням товарно-транспортної накладної (Додаток У). З метою забезпечення розрахунків із покупцем підприємством було виставлено рахунок на оплату (Додаток Р) відповідно до суми, зазначеної у видатковій накладній.

У подальшому ТОВ «КОПІЙКА-ЦЕНТР» здійснило оплату поставленої продукції шляхом безготівкового перерахування коштів на підставі платіжної

інструкції (Додаток Ф). Факт надходження грошових коштів на поточний рахунок постачальника підтверджується банківською випискою, що є підставою для відображення відповідних господарських операцій у бухгалтерському обліку підприємства.

На підприємстві формується дебіторська заборгованість підзвітних осіб виникає у разі видачі грошових коштів працівникам під звіт для здійснення господарських витрат (відрядження, придбання матеріалів, оплата послуг тощо). З цього моменту підприємство набуває права вимоги щодо підтвердження витрат або повернення невикористаних коштів. Видача підзвітних сум супроводжується на підставі наказу керівника підприємства та оформлюється видатковим касовим ордером. Після виконання обов'язків підзвітна особа зобов'язана надати звіт про використання коштів, наданих під звіт (Додаток Х).

У програмному обліковому середовищі підприємства здійснюється комплексна автоматизація відображення господарських операцій, зокрема пов'язаних із надходженням і реалізацією товарно-матеріальних цінностей, а також формуванням відповідних первинних документів. Оптові операції з реалізації продукції здійснюються на підставі укладених договорів між постачальником і покупцями, що визначають умови поставки, порядок розрахунків та інші суттєві аспекти співпраці. Функціональні можливості програмного забезпечення забезпечують ефективний контроль за процесами постачання та збуту плодоовочевої продукції, а також дозволяють здійснювати облік реалізації товарів з урахуванням результатів проведеної інвентаризації.

Крім того, автоматизована облікова система надає можливість ведення обліку як готівкових, так і безготівкових розрахунків, включаючи операції, здійснені в іноземній валюті. Завдяки інтеграції всіх господарських процесів у єдиному інформаційному середовищі забезпечується відображення операцій на відповідних бухгалтерських рахунках із подальшим їх узагальненням у системі облікових регістрів.

У програмному середовищі BAS Бухгалтерія реалізовано автоматизовану систему обліку господарських операцій, пов'язаних із постачанням та

реалізацією товарів, що забезпечує формування необхідного комплексу первинної документації та здійснення контролю за станом розрахунків із контрагентами, включаючи операції в іноземній валюті.

Функціональні можливості даного програмного продукту спрямовані на інтеграцію облікових процесів у єдиному інформаційному середовищі, що дозволяє забезпечити своєчасне та достовірне відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку. Зокрема, система забезпечує впорядкування та узагальнення інформації в облікових регістрах, серед яких картки рахунків, оборотно-сальдові відомості та аналітичні звіти за рахунками.

Зокрема, у програмному середовищі формуються такі аналітичні та синтетичні регістри, як картка рахунку за визначений період, оборотно-сальдова відомість за окремими рахунками (Додаток Ц), а також аналіз рахунку Узагальнення інформації, отриманої з зазначених регістрів, здійснюється в оборотно-сальдовій відомості підприємства (Додаток Ш), яка виступає ключовим джерелом даних для формування показників фінансової звітності та оцінки результатів фінансово-господарської діяльності.

На основі сформованих регістрів здійснюється подальше агрегування облікових даних, що створює інформаційну базу для складання фінансової звітності підприємства, а також для проведення аналітичної оцінки його фінансово-господарської діяльності.

Отже, ефективна організація обліку та належне документальне оформлення господарських операцій є важливими складовими функціонування облікової системи підприємства. Вони забезпечують повноту, достовірність і своєчасність відображення інформації про господарські процеси, що є необхідною умовою формування якісної фінансової та управлінської звітності. Раціонально побудована система документообігу сприяє підвищенню рівня внутрішнього контролю, мінімізації ризику виникнення помилок і зловживань, а також забезпечує узгодженість між різними підсистемами обліку.

2.3. Практика відображення в обліку дебіторської і кредиторської заборгованості

Для відображення дебіторської і кредиторської заборгованості в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності застосовуються вимоги НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 11 «Зобов'язання» і НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [20], а також положення, визначені обліковою політикою підприємства. Варто зауважити, що облікова політика містить загальні принципи організації обліку та складання звітності, зокрема порядок документального оформлення господарських операцій, ведення облікових регістрів, проведення інвентаризації тощо. Водночас у ній відсутній окремий розділ, який би регламентував формування та розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості.

На підприємстві ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» дебіторська заборгованість формується внаслідок здійснення господарських операцій, коли товари, продукція, роботи чи послуги вже передані контрагентам, але оплата за них ще не надійшла. Основними джерелами виникнення такої заборгованості є:

1) реалізація продукції, товарів, виконання робіт або надання послуг із відстрочкою платежу, коли покупець отримує продукцію, але не здійснює негайної оплати – інформація систематизується за субрахунками 361 та 362;

2) видача авансів підзвітним особам, що зумовлює виникнення заборгованості працівників перед підприємством до моменту подання ними звітності – інформація систематизується за субрахунком 372;

3) надання позик іншим підприємствам, організаціям або фізичним особам, унаслідок чого формується заборгованість за виданими коштами – інформація систематизується за субрахунком 377;

4) розрахунки з бюджетом, зокрема у випадках переплати податків і зборів, які підлягають відшкодуванню – інформація систематизується за субрахунком 641, 643, 644;

5) взаєморозрахунки з постачальниками, що виникають у разі здійснення передоплат або утворення переплат – інформація систематизується за субрахунком 371;

6) інші розрахунки з дебіторами, зокрема за штрафами, пенями чи неустойками, присудженими на користь підприємства, але ще не отриманими – інформація систематизується за субрахунком 375;

Кредиторська заборгованість торговельного підприємства ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» формується внаслідок здійснення господарських операцій, коли товари, плодоовочева продукція, придбані у контрагентів, але оплата за них ще була здійснена, а також за іншими операціями за розрахунками з бюджетом, з працівниками та іншими сторонніми організаціями. Основними джерелами виникнення такої заборгованості є:

1) закупівля плодоовочевої продукції у постачальників із відстрочкою платежу, коли покупець отримує продукцію, але не здійснює негайної оплати – інформація систематизується за субрахунками 631та 632;

2) нарахування оплати праці робітникам та відповідні нарахування ЄСВ – інформація систематизується за субрахунками 661 та 651;

3) розрахунки з бюджетом, зокрема у випадках заборгованості за податками і зборами, які підлягають перерахуванню до бюджету – інформація систематизується за субрахунками 641, 643, 644;

4) взаєморозрахунки з покупцями, що виникають у разі здійснення передоплат – інформація систематизується за субрахунком 681;

5) інші розрахунки зі сторонніми організаціями, зокрема за послуги теплопостачання, водопостачання, енергопостачання, послуг зв'язку, транспортних послуг, консультаційних послуг – інформація систематизується за субрахунком 685;

Процес бухгалтерського обліку розрахунків із покупцями та постачальниками на підприємстві, пов'язаний із виникненням та погашенням дебіторської і кредиторської заборгованості, здійснюється через низку послідовних етапів (рис. 2.4).

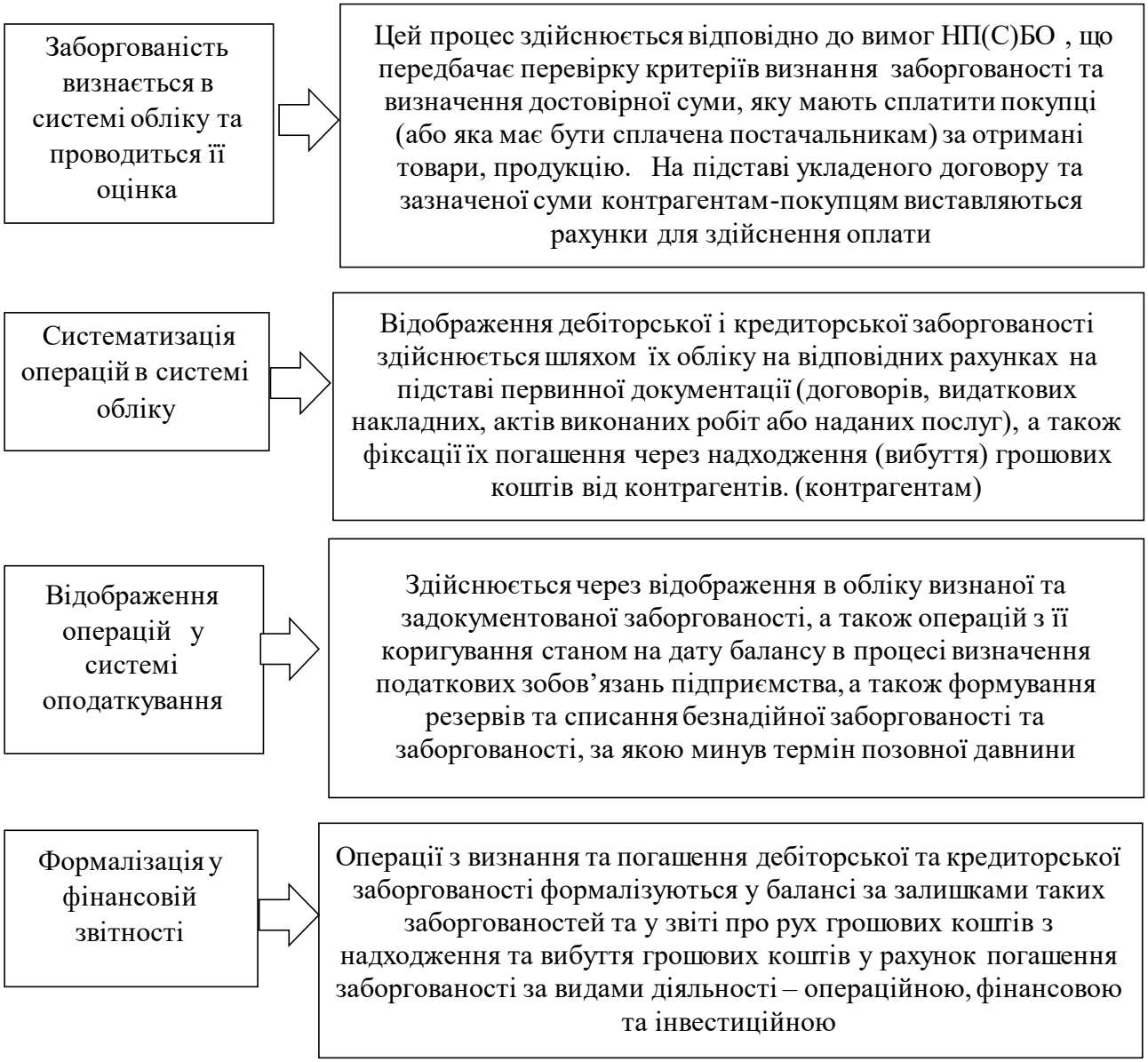

Рис. 2.4. Алгоритм облікового відображення дебіторської і кредиторської заборгованості у ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

Джерело: складено автором

Усі операції щодо відображення в обліковій системі дебіторської і кредиторської заборгованості здійснюються відділом бухгалтерії та мають такі основні напрямки (рис. 2.5).

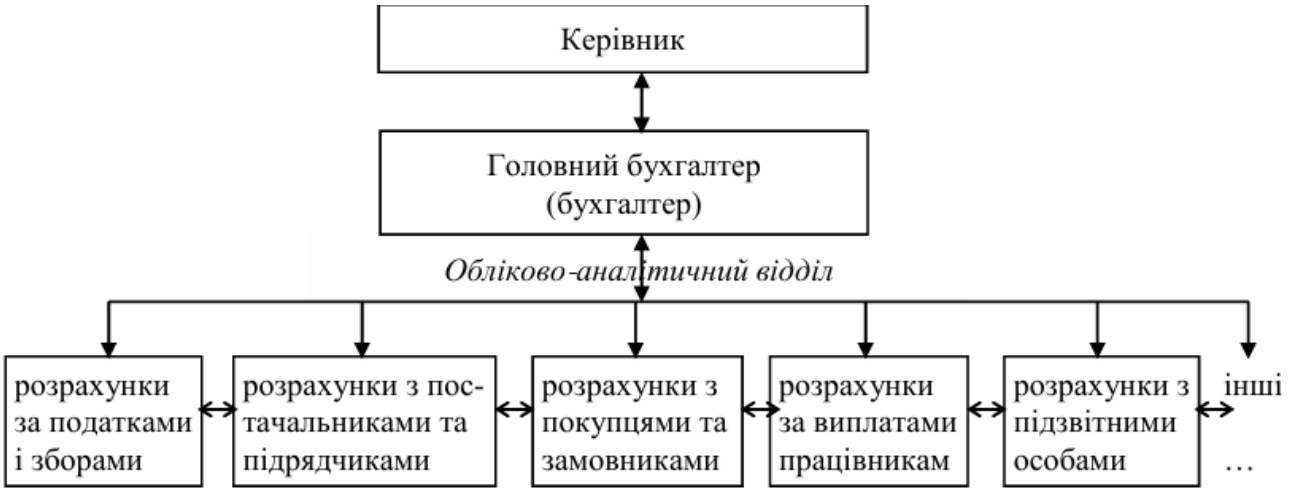

Рис. 2.5. Формалізація заборгованості в обліковим апаратом підприємства

Джерело: складено автором

На підприємстві дебіторська заборгованість переважно виникає внаслідок реалізації плодоовочевої продукції вітчизняним покупцям, водночас здійснюються й окремі операції з експорту в межах митного режиму (рис 2.6).

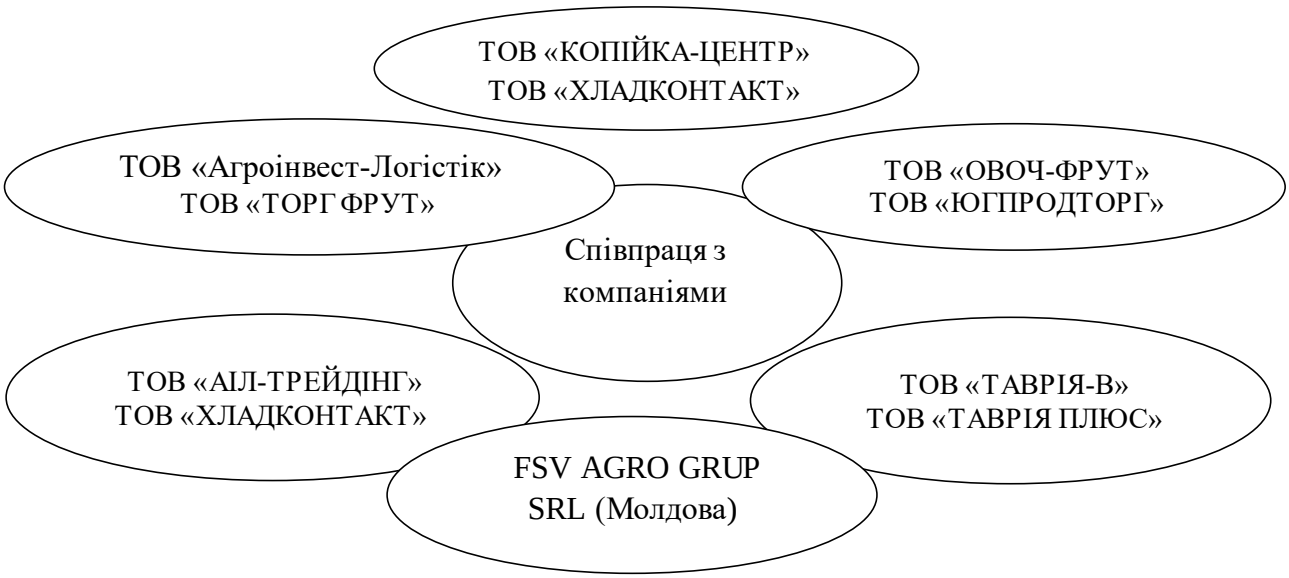

Рис. 2.6. Котрагнети-покупці продукції

Джерело: складено автором

Усі операції з реалізації плодоовочевої продукції групуються за кожним покупцем та відображаються в оборотно-сальдовій відомості (Додаток Ц) у розрізі окремих контрагентів, приклад якої наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Інформація щодо покупців плодоовочевої продукції та проведених розрахунків у розрізі контрагентів

Контрагенти	сальдо на початок період		обороти за період		сальдо на кінець періоду
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет
1	2	3	4	5	6
ТОВ «Агроінвест-Логістік»			352 8641,46	3528641,46	
ТОВ «Проект Інвест XXI»	301 157,60		8890 972,47	8928823,12	263307,98
ТОВ «ТАВРІЯ ПЛЮС»	93 428,50		4 204 319,15	3353560,21	944188,34
ТОВ «ТАВРІЯ-В»	286 449,10		5 152 644,01	4182672,38	1256414,73
ТОВ «ТАВРІЯ-І»	312 185,60		3 020 3087,26	2099044,90	1233448,96
ТОВ «АІЛ-ТРЕЙДІНГ»			2 977 964,68	2977964,68	
ТОВ «КОПІЙКА-ЦЕНТР»	530 878,83		6 687428,58	6833708,40	384598,01
ТОВ «ХЛАДКОНТАКТ»	1381698,20				1381698,20
FSV AGRO GRUP SRL			2178986,43	34734,88	2144248,55

Джерело: складено за даними підприємства

Для відображення дебіторської заборгованості, яка виникає за операціями з продажу плодоовочевої продукції на підприємстві застосовується рахунок 36 з відповідними субрахунками для розрахунків з вітчизняним та іноземними покупцями.

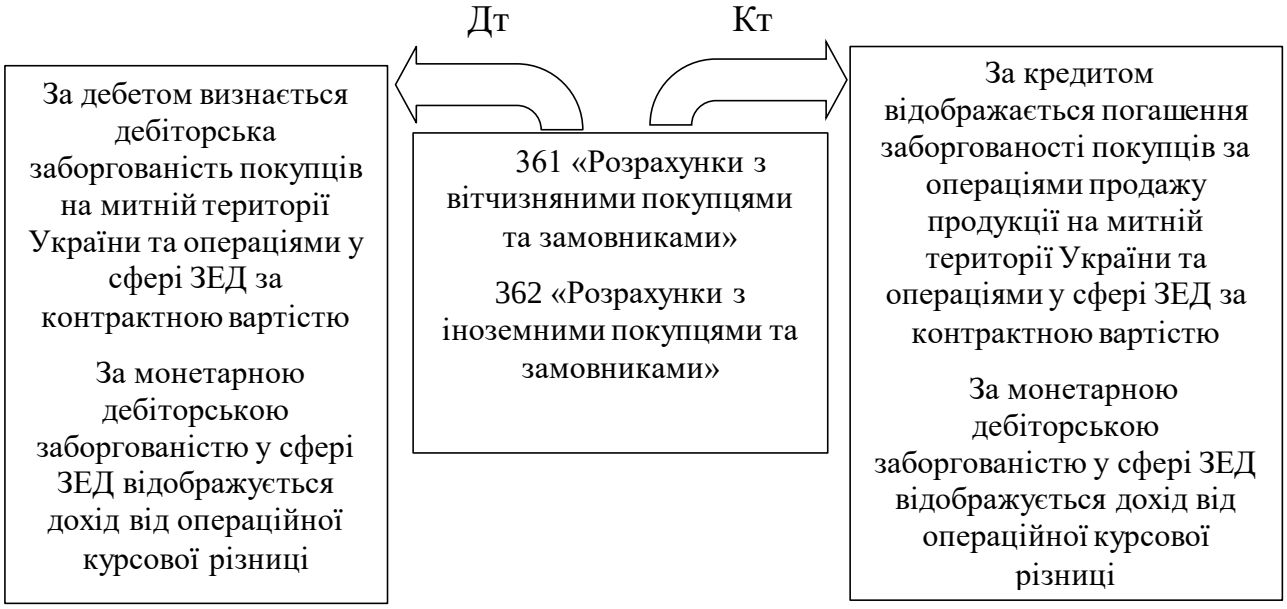

Рис. 2.7. Облікове відображення визнання та погашення дебіторської заборгованості покупців ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

Джерело: складено автором

На підприємстві також обліковуються такі види дебіторської заборгованості як заборгованість за виданими авансами (рахунок 371), заборгованість з підзвітними особами та інша дебіторська заборгованість, яка відображається на субрахунку 377, яка переважно формується за операціями розрахунків із працівниками, зокрема за виданими їм безвідсотковими позиками. Крім того, з урахуванням особливостей оподаткування, зокрема податку на додану вартість при здійсненні операцій із придбання та реалізації плодоовочевої продукції, у бухгалтерському обліку може виникати дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом.

Автоматизована облікова система інтегрує всі господарські операції у відповідні рахунки та облікові регістри. Зокрема, формуються такі регістри: картка рахунку за визначений період, оборотно-сальдова відомість за рахунком, а також аналіз рахунку (Додаток Х). На основі цих даних здійснюється узагальнення інформації в оборотно-сальдовій відомості (Додаток Ц), яка використовується для формування показників фінансової звітності підприємства. У табл. 2.9 наведено дані щодо залишків дебіторської заборгованості за її окремими видами.

Таблиця 2.9

Узагальнена інформація щодо дебіторської заборгованості

шифр субрах	сальдо на початок періоду		Обороти за період		сальдо на кінець періоду	
	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит
1	2	3	4	5	6	7
36	3 365 445,18		67 226 017,69	62 317 936,23	8 273 526,64	
361	3 365 445,18		65 047 033,26	62 283 201,35	6 129 277,09	
362			2 178 984,43	34 734,88	2 144 249,55	
37		245 525,21	4 404 674,46	3 829 620,62	329 528,63	
371	13 096,03		982 232,60	982 232,60	13 096,03	
3712	13 096,03		982 232,60	982 232,60	13 096,03	
372		258 621,24	142 441,86	17 388,02		133 567,40
3721		258 621,24	142 441,86	17 388,02		133 567,40
377			3 280 000,00	2 830 000,00	450 000,00	
3771			3 280 000,00	2 830 000,00	450 000,00	

Джерело: складено за даними [Додаток Ц]

Щодо кредиторської заборгованості то така заборгованість у вигляді заборгованості постачальникам обліковується на відповідному рахунку із національними та іноземними постачальниками (рис. 2.8).

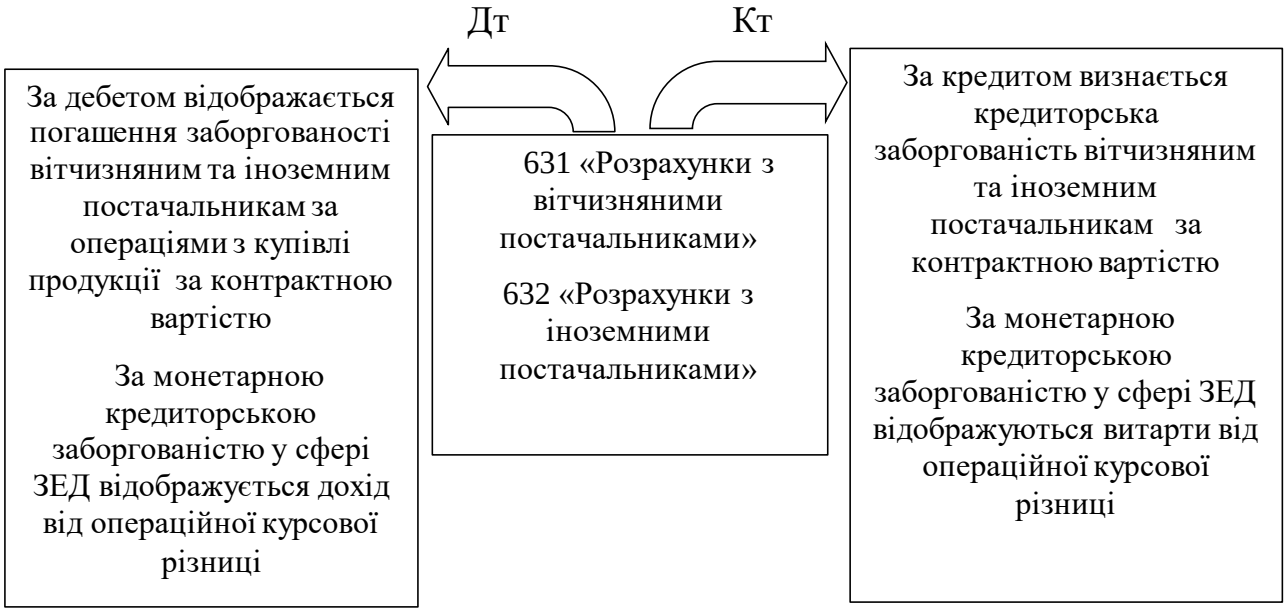

Рис. 2.8. Облік кредиторської заборгованості постачальникам

Джерело: складено автором

Визнання зобов'язань перед постачальниками на підприємстві ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС», яке здійснює діяльність у сфері закупівлі плодоовочевої продукції, відбувається на дату переходу права власності на відповідні активи. Саме цей момент є визначальним для відображення кредиторської заборгованості в системі бухгалтерського обліку, оскільки він свідчить про виникнення у підприємства обов'язку здійснити оплату за отримані ресурси.

Формування кредиторської заборгованості за придбану плодоовочеву продукцію можливе лише за умови дотримання низки критеріїв, що забезпечують достовірність її визнання та відображення у фінансовій звітності. По-перше, підприємство повинно отримати всі суттєві вигоди та ризики, пов'язані з правом власності на активи, що означає фактичне набуття контролю над продукцією та можливість її подальшого використання або реалізації. По-друге, постачальник після передачі продукції не здійснює подальшого

управління чи контролю за нею, що підтверджує завершеність господарської операції з його боку. По-третє, сума зобов'язань перед постачальниками має бути визначена з достатнім рівнем достовірності, що є необхідною умовою для коректного відображення таких операцій у бухгалтерському обліку. Дотримання зазначених умов забезпечує відповідність облікових процедур принципам нарахування та обачності, а також сприяє формуванню достовірної інформації про стан розрахунків із постачальниками у фінансовій звітності підприємства та створює основу для ефективного управління кредиторською заборгованістю.

Слід зазначити, що на підприємстві як кредиторська заборгованість постачальникам, так і дебіторська заборгованість покупців плодоовочевої продукції виникає за операціями у сфері ЗЕД. Відповідно до положень НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», заборгованість підприємства, виражена в іноземній валюті, підлягає класифікації на монетарні та немонетарні статті, що визначає порядок її обліку та відображення курсових різниць як на дату здійснення господарської операції, так і на дату балансу. Кредиторська заборгованість перед постачальниками, яка підлягає погашенню грошовими коштами, відноситься до монетарних статей. Для торговельного підприємства, зокрема ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС», що здійснює закупівлю плодоовочевої продукції у нерезидентів, така заборгованість виникає у процесі придбання товарів і підлягає обов'язковому перерахунку відповідно до змін валютного курсу. У разі зростання валютного курсу виникають від'ємні курсові різниці, що відображаються у складі інших операційних витрат, тоді як при зниженні курсу формуються додатні курсові різниці, які включаються до інших операційних доходів підприємства. Водночас дебіторська заборгованість покупців, якщо вона підлягає погашенню грошовими коштами, також класифікується як монетарна стаття. У разі здійснення розрахунків в іноземній валюті така заборгованість підлягає перерахунку за офіційним курсом НБУ на дату здійснення операції та на дату балансу. Зміни валютного курсу зумовлюють виникнення курсових різниць: при зростанні курсу – додатних, що визнаються доходами, а при зниженні – від'ємних, які відносяться до витрат підприємства.

Разом з тим, окремі види заборгованості не мають монетарного характеру. Зокрема, дебіторська заборгованість у вигляді авансів, перерахованих постачальникам-нерезидентам, що підлягає погашенню шляхом отримання товарів, відноситься до немонетарних статей. Аналогічно, аванси, отримані від покупців, які будуть закриті шляхом відвантаження продукції, також не підлягають перерахунку. За такими операціями курсові різниці не визначаються, оскільки їх погашення здійснюється не грошовими коштами, а у формі передачі активів. Отже, правильне розмежування монетарних і немонетарних статей дебіторської та кредиторської заборгованості є важливим елементом облікової політики підприємства. Це забезпечує коректне визначення курсових різниць, достовірність фінансової звітності та обґрунтованість управлінських рішень в умовах валютних коливань.

Крім заборгованості постачальникам за отримані плодоовочеву продукцію та інші ТМЦ, у складі кредиторської заборгованості на підприємстві враховуються розрахунки з працівниками за нарахованою оплатою праці, розрахунки з бюджетом за відповідними податками та платежами, розрахунки з фондом соціального страхування з ЄСВ. Виникнення та погашення відповідних заборгованостей в обліку відбувається за загальними методичними принципами з використанням окремих рахунків та субрахунків та відповідає принципам облікового відображення та систематизації в облікових регістрах.

Отже, практичні аспекти відображення в обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» свідчать про те, що облікова система підприємства забезпечує формування необхідної інформації для контролю розрахунків із контрагентами. Водночас важливим є дотримання принципів своєчасності, достовірності та повноти відображення операцій, а також правильна класифікація заборгованості за її видами та строками погашення. Це сприяє підвищенню ефективності управління розрахунками, зміцненню фінансової стійкості підприємства та забезпеченню стабільності його господарської діяльності.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

3.1. Аналітична діагностика динаміки та стану дебіторської і кредиторської заборгованості ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

Аналіз кредиторської заборгованості є важливим інструментом фінансового управління, що дозволяє підприємству отримати комплексну оцінку стану своїх зобов'язань. Зокрема, його проведення дає можливість виявити динаміку зміни обсягу боргових зобов'язань у порівнянні з початком звітного періоду або іншою обраною базою зіставлення.

Крім того, аналітичні процедури сприяють визначенню оптимального співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю, що є важливим чинником підтримання фінансової рівноваги підприємства. Важливим аспектом є також ідентифікація та оцінка ризиків, пов'язаних із наявністю кредиторської заборгованості, а також визначення їх впливу на фінансовий стан суб'єкта господарювання з подальшим обґрунтуванням допустимого рівня таких ризиків і розробленням заходів щодо їх мінімізації.

Аналіз дозволяє встановити раціональне співвідношення між величиною кредиторської заборгованості та обсягами реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), оцінити доцільність застосування комерційного кредиту, а також визначити межі надання цінових стимулів для прискорення розрахунків із контрагентами.

Важливою функцією аналізу є також прогнозування стану боргових зобов'язань у короткостроковій перспективі, що створює передумови для підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства та покращення його кінцевих результатів.

Комплексний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості здійснюється поетапно та передбачає системне дослідження їх обсягу,

структури, динаміки й ефективності управління. Доцільно виділити такі ключові етапи (рис. 3.1)

Рис. 3.1. Етапи аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості

Джерело: складено за даними [1; 2]

Після здійснення комплексного аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості проводиться розробка управлінських рішень, а саме обґрунтовується формування заходів щодо скорочення простроченої дебіторської заборгованості; розробляється оптимізація умов розрахунків із контрагентами; формуються заходи щодо удосконалення політики управління зобов'язаннями. Комплексний аналіз дозволяє не лише оцінити поточний стан розрахунків, а й виявити проблемні зони в управлінні дебіторською і кредиторською заборгованістю, що є основою для підвищення ліквідності та фінансової стійкості підприємства.

У межах проведеного дослідження доцільно відобразити узагальнені показники дебіторської та кредиторської заборгованості у складі поточних зобов'язань на підприємстві ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» (рис. 3.2). Аналіз наведених даних свідчить про домінування поточних зобов'язань, основну частину яких формує кредиторська заборгованість перед постачальниками, бюджетом за податковими платежами та зборами, а також інші поточні зобов'язання.

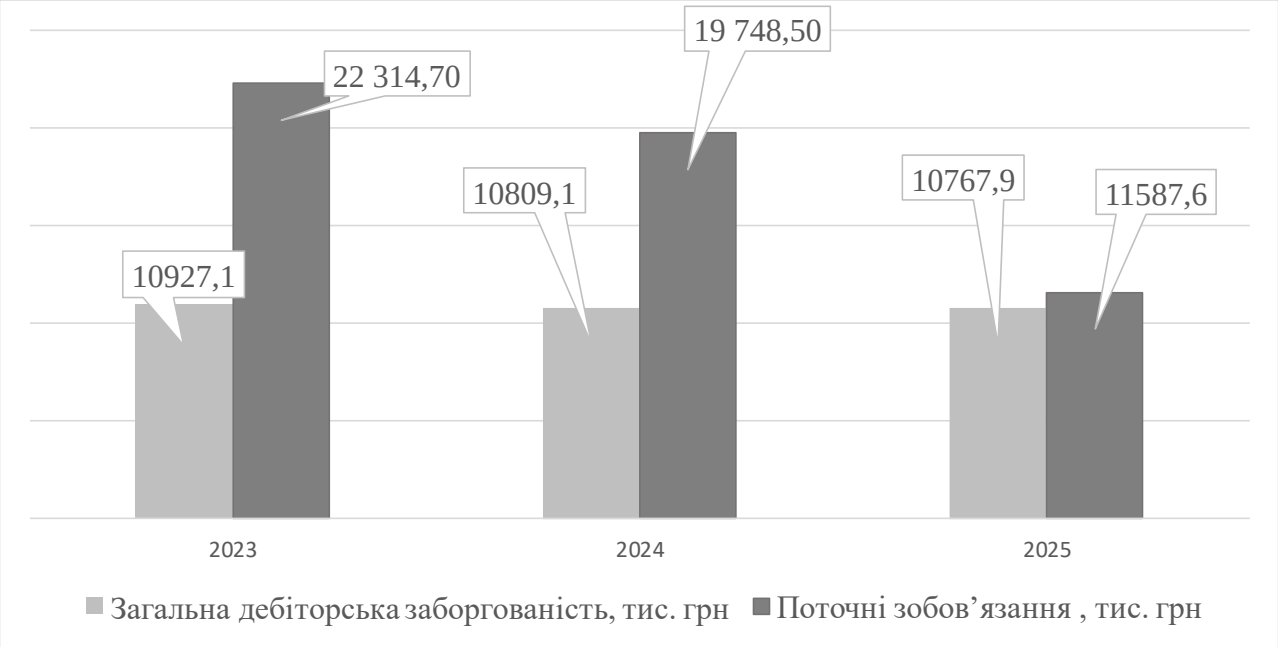

Рис. 3.2. Динаміка дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Наявна поточна дебіторська заборгованість на підприємстві сформована в основному заборгованістю покупців плодоовочевої продукції, динаміка якої також має незначну тенденцію до зростання (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Динаміка дебіторської заборгованості

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Представимо зміни абсолютної величини і структури дебіторської заборгованості (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Аналіз динаміки і структури дебіторської заборгованості

ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

види дебіторської заборгованості	2023р		2024р		2025р	
	сума, тис. грн.	%	сума, тис. грн.	%	сума, тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
дебіторська заборгованість покупців за відвантажену продукцію, товари	8273,50	75,71	9980,50	92,33	9902,20	91,97
дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	633,60	5,80	728.60	6,73	841,40	7,81
інша дебіторська заборгованість	2020,00	18,49	100.00	0,94	24,30	0,22
загальна величина дебіторської заборгованості	10927,10	100,0	10809,10	100,0	10767,90	100,0

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Як свідчать дані табл. 3.1, упродовж 2023–2025 років найбільшу частку становила дебіторська заборгованість покупців за реалізовану продукцію (товари). Водночас у 2023 році у структурі дебіторської заборгованості вагоме місце займає інша її складова, зокрема авансові платежі, перераховані постачальникам у рахунок майбутніх поставок товарів.

Наступним кроком розглянемо зміну динаміки та структури поточних зобов'язань, що включають кредиторську заборгованість за товари, розрахунки з бюджетом та інші поточні зобов'язання (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Динаміка та структура поточних зобов'язань ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

складові поточних зобов'язань	2023 рік		2024 рік		2025 рік	
	сума, тис. грн.	%	сума, тис. грн.	%	сума, тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
кредиторська заборгованість перед постачальниками за продукцію, товари	21450,50	96,13	15503,70	78,50	10872,40	93,83
кредиторська заборгованість перед бюджетом	410,60	1,84	253,30	1,28	76,30	0,66
інші поточні зобов'язання	453,60	2,03	3 991,50	20,22	638.90	5,51
загальна величина поточних зобов'язань	22314,70	100,0	19748,50	100,0	11587,60	100,0

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Як видно з табл. 3.2, поточна кредиторська заборгованість перед постачальниками за придбані товари характеризується стабільною тенденцією до зниження, проте частка її становить понад 90% від загального обсягу поточних зобов'язань підприємства. Винятком є 2024 рік, коли частка заборгованості за товарними операціями перед постачальниками становила 78,5%, разом із тим зросла частка інших поточних зобов'язань, до яких віднесено отримані від покупців авансові платежі. Заборгованість перед бюджетом за податковими платежами має незначні величини, станом на кінець 2025 року становить лише 76,3 тис. грн.

Отже, домінуючою складовою залишається кредиторська заборгованість перед постачальниками за товари, придбані для здійснення основної діяльності — закупівлі та реалізації плодоовочевої продукції. Для більш наочного відображення її змін у часі відповідна динаміка наведена на рис. 3.4.

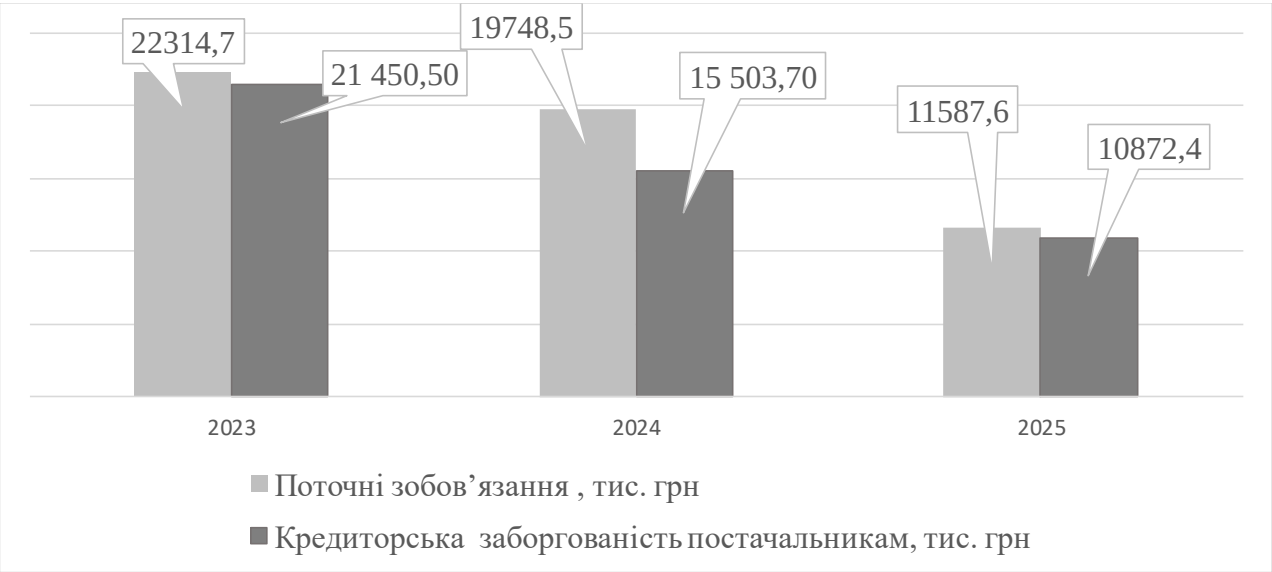

Рис. 3.4. Динаміка загальних зобов'язань і заборгованості перед постачальниками

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості дає змогу оцінити співвідношення коштів у господарському обороті підприємства та виявити потенційні ризики фінансової нестабільності. Переважання дебіторської заборгованості свідчить про вилучення коштів з обігу та може зумовлювати необхідність залучення позикових ресурсів. Натомість суттєве домінування кредиторської заборгованості становить загрозу фінансовій стійкості підприємства.

З урахуванням змін у складі дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» доцільно сформувати розрахунковий баланс і визначити сальдо між ними (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Баланс заборгованостей ТОВ «ТД «ЮГТОРГСЕРВІС»

(тис. грн.)

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік	абсолютна зміна (+; -)		
				2024 р до 2023 р	2025 р до 2024 р	2025 р до 2023р
1	2	3	4	5	6	7
Дебіторська заборгованість покупців за реалізовану плодоовочеву продукцію, товари	8273,50	9980,50	9902,20	1707,00	-78,30	1628,70
Кредиторська заборгованість перед постачальниками за придбану у них плодоовочеву продукцію	21450,50	15503,70	10872,40	-5946,80	-4631,30	-10578,1
Активне сальдо	*	*	*	*	*	*
Пасивне сальдо	-13177,0	-5523,2	-970,2	*	*	*

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Наведені дані свідчать, що протягом усього аналізованого періоду сальдо між дебіторською покупців та кредиторською заборгованістю постачальникам залишалося від'ємним, тобто обсяги кредиторської заборгованості значно переважали. Така ситуація є несприятливою для підприємства, оскільки воно має більші зобов'язання перед постачальниками, ніж активів у вигляді заборгованості покупців, що вказує на обмежену здатність своєчасно розраховуватися за своїми боргами. Позитивним можна відзначити скорочення кредиторської заборгованості у 2025 році порівняно із базовим 2023 роком на 10578,1 тис. грн та порівняно із попереднім 2024 роком на 4631,3 тис. грн.

Такі зміни у структурі активів і пасивів, а також значна частка дебіторської та кредиторської заборгованості в їх складі істотно впливають на рівень ліквідності та платоспроможності підприємства. У зв'язку з цим доцільно провести аналіз ліквідності балансу.

Аналіз ліквідності балансу передбачає оцінювання здатності підприємства своєчасно та в повному обсязі виконувати свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Його ключовою метою є визначення того, наскільки

структура активів і пасивів забезпечує платоспроможність у коротко- та середньостроковому періодах.

Сутність такого аналізу полягає у зіставленні активів, згрупованих за рівнем їх ліквідності (швидкістю перетворення у грошові кошти), із зобов'язаннями, класифікованими за строками погашення. Це дозволяє встановити відповідність між наявними ліквідними ресурсами підприємства та його потребами у покритті боргів. Отримані результати дають змогу оцінити фінансову стійкість, визначити рівень ризику неплатоспроможності та окреслити напрями підвищення ефективності управління оборотними активами і зобов'язаннями. На їх основі приймаються управлінські рішення щодо оптимізації структури активів підприємства.

Проведемо співставлення активів за рівнем ліквідності та пасивів за рівнем терміновості погашення (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

групи активів за ступенем ліквідності	Сума, тис. грн.		групи пасивів за строками погашення	Сума, тис. грн.		Надлишок (+), нестача (-), тис. грн.	
	2024	2025		2024	2025	2024	2025
1	2	3	4	5	6	7	8
А1	5082,50	514,10	П1	19748,50	11587,60	-14663,0	-11073,5
А2	9980,50	9902,20	П2	*	*	9 980.50	9 902.20
А3	5822,30	5741,00	П3	*	*	5 822.30	5 741.00
А4	6156,70	5553,40	П4	8 365,70	11572,10	-2209,0	-6018,7
Баланс	28114,20	23159,70	Баланс	28114,20	23159,70	*	*

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Наступним кроком є визначення показників платоспроможності ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» (табл. 3.5), серед яких:

– коефіцієнт поточної ліквідності, що характеризує рівень покриття поточних зобов'язань підприємства його оборотними активами;

– коефіцієнт швидкої ліквідності, який відображає здатність підприємства виконувати короткострокові зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів, зокрема грошових коштів і дебіторської заборгованості;

– коефіцієнт абсолютної ліквідності, що показує частку поточних зобов'язань, яку можна негайно погасити за рахунок наявних грошових коштів;

– чистий оборотний капітал, який свідчить про наявність власних оборотних ресурсів, необхідних для забезпечення безперервної та стабільної діяльності підприємства.

Таблиця 3.5

Показники платоспроможності ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС»

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік
1	2	3	4
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (LR) нормативне значення 0,2–0,35	0,0723	0,2574	0,3176
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності (QR) нормативне значення 0,8–1,0	0,6068	0,8170	0,9414
3. Коефіцієнт поточної ліквідності (CR) нормативне значення 1,5–2,5	1,0007	1,119	1,3052
4. Чистий оборотний капітал	14,90	2208,70	6018,70

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Як свідчать результати, наведені в табл. 3.5, рівень абсолютної ліквідності підприємства у 2023 році є вкрай низьким, що вказує на відсутність достатніх грошових коштів для своєчасного погашення поточних зобов'язань, передусім кредиторської заборгованості перед постачальниками. У наступні роки даний показник платоспроможності зростає та відповідає нормативному значенню. Коефіцієнт швидкої ліквідності також не досягав нормативного значення у 2023 році, а у наступних роках відповідав встановленим нормативам. Коефіцієнт загальної поточної ліквідності не відповідає рекомендованим межам, що свідчить про недостатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Показник чистого оборотного капіталу у 2023 році має вкрай низьке значення, у наступні періоди відбулося його зростання, що позитивно характеризує рівень платоспроможності.

Таким чином, для ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» актуальним є впровадження заходів щодо вдосконалення структури оборотного капіталу та досягнення більшої збалансованості між дебіторською і кредиторською заборгованістю з метою підвищення рівня платоспроможності.

Водночас слід зазначити, що зростання дебіторської заборгованості не завжди є негативним явищем, особливо якщо воно пов'язане зі збільшенням обсягів реалізації продукції. Підвищення кредиторської заборгованості, у свою чергу, може бути наслідком як розширення діяльності підприємства, так і уповільнення оборотності оборотних активів, що зумовлює потребу в додатковому залученні фінансових ресурсів у господарський оборот. Вагомим фактором її зростання також виступають інфляційні процеси, оскільки протягом аналізованого періоду відбулося підвищення цін на плодоовочеву продукцію та логістичних витрат, зростання вартості енергоносіїв.

Для торговельного підприємства ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» одним із ключових індикаторів ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є показники їх оборотності, що визначаються за допомогою відповідних коефіцієнтів і тривалості обороту. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості обчислюється як відношення чистого доходу від реалізації до її середнього обсягу та показує, скільки разів за аналізований період виручка перекриває середній залишок дебіторської заборгованості. Тривалість обороту дебіторської заборгованості характеризує середній період у днях, необхідний для надходження коштів за реалізовану продукцію. Зростання цього показника свідчить про підвищення ризику несвоєчасного повернення боргів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості визначається як співвідношення собівартості реалізованої продукції до її середнього розміру. Відповідно, строк погашення кредиторської заборгованості розраховується шляхом ділення кількості днів у році (365 днів) на значення цього коефіцієнта. Подовження періоду її погашення може свідчити про зростання фінансових ризиків підприємства. Важливим аналітичним показником також є коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, який відображає

спроможність підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями за рахунок надходжень від дебіторів. Для більш об'єктивної оцінки стану заборгованості під час розрахунків використовуються середні значення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Таблиця 3.6

Показники стану дебіторської та кредиторської заборгованості

№ з/п	показники	2023рік	2024 рік	2025 рік
1	2	3	4	5
1	чистий дохід від реалізації, тис. грн	56 201,60	57 071,70	96 458,20
2	собівартість реалізації, тис. грн	39 325,20	34 757,50	68 253,30
3	середнє значення дебіторської заборгованості покупців	5819,50	9127,00	9941,40
4	середнє значення кредиторської заборгованості постачальникам	21548,40	18477,10	13188,00
5	коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	9,65	6,25	9,71
6	коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,82	1,88	5,18
7	строк погашення дебіторської заборгованості	37,8	58,4	37,6
8	строк погашення кредиторської заборгованості	200,5	194,1	70,5
9	коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,27	0,50	0,75
10	питома вага ДЗ покупців в загальній сумі оборотних активів	37,1	45,5	56,2
11	питома вага кредиторської заборгованості в загальній сумі поточних зобов'язань	96,1	78,5	93,8

Джерело: складено за даними [Додаток Д]

Отже, проведені розрахунки свідчать, що на підприємстві зберігаються незначні показники оборотності дебіторської заборгованості. Зокрема, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості у 2024 році становив 6,25, що означає перетворення її середнього залишку на грошові надходження лише приблизно 6 разів протягом року. У 2025 році цей показник збільшився до 9,7 разів, а тривалість обороту знизилася до 37 днів, тобто підприємство в середньому отримує оплату від своїх боржників із затримкою близько 37 днів. Така ситуація є позитивною, оскільки свідчить про прискорення розрахунків і

може вказувати на можливість боргів та ефективне управління дебіторською заборгованістю у 2025 році порівняно із попереднім 2024 роком.

Вкрай негативна ситуація спостерігається щодо кредиторської заборгованості перед постачальниками, показники якої у 2023-2024 роках були дуже низькими. Зокрема, період її обороту становив 200 днів, що означає, що підприємство в середньому розраховується зі своїми постачальниками лише більш ніж через півроку. Покращення показників якісного стану кредиторської заборгованості також має місце у 2025 році.

Позитивний стан у звітному 2025 році підтверджується також коефіцієнтом їх співвідношення, який має високе значення і характеризує здатність підприємства покривати свої зобов'язання за рахунок надходжень від дебіторів. Інакше кажучи, цей показник відображає, наскільки кошти, що надходять від покупців, забезпечують погашення боргів перед кредиторами. У даному випадку дебіторська заборгованість на 75% гарантує своєчасне виконання зобов'язань, що зменшує ризик прострочень і нівелює необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів. Таким чином, результати аналізу свідчать про налагодження системи управління оборотними активами та зобов'язаннями підприємства у 2025 році, що позитивно вплинуло на рівень його платоспроможності. Подальші заходи мають бути продовжені з метою оптимізації і збалансування дебіторської і кредиторської заборгованості за товарними операціями.

Отже, аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості на ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» дозволяє оцінити ефективність управління розрахунками, виявити проблемні аспекти у платіжній дисципліні та визначити вплив заборгованості на ліквідність і фінансову стійкість підприємства. Систематичне проведення аналітичних процедур сприяє оптимізації обсягів заборгованості, прискоренню обігу грошових коштів та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Економічний ефект від такого аналізу проявляється у скороченні термінів інкасації дебіторської заборгованості, зниженні частки прострочених боргів і підвищенні загальної платоспроможності підприємства.

3.2 Контроль за станом дебіторської і кредиторської заборгованості

Забезпечення належного контролю за виконанням договірних зобов'язань із постачальниками та покупцями є одним із ключових чинників стабільного функціонування підприємства. Від ефективності організації розрахунків із контрагентами безпосередньо залежить фінансовий стан суб'єкта господарювання, його здатність підтримувати безперервність операційної діяльності та виконувати власні зобов'язання. У цьому контексті дебіторська та кредиторська заборгованість виступають важливими індикаторами рівня фінансової стійкості, платоспроможності та економічної незалежності підприємства.

Система внутрішнього контролю розрахунків із контрагентами, зокрема щодо дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань, відіграє визначальну роль у забезпеченні фінансової дисципліни та мінімізації ризиків. Вона передбачає своєчасне відстеження стану заборгованості, контроль за дотриманням умов договорів, а також оперативне реагування на виникнення прострочених платежів. Належно організований внутрішній контроль дозволяє підвищити достовірність облікової інформації, запобігти фінансовим втратам і сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Особливої актуальності зазначені питання набувають в умовах сучасної економічної нестабільності, спричиненої воєнними діями на території України та негативними наслідками збройної агресії. Підприємства змушені функціонувати в умовах підвищених ризиків, зокрема скорочення ринків збуту, порушення логістичних ланцюгів, зниження платоспроможності контрагентів і загострення проблеми неплатежів. Крім того, відбувається вимушене вилучення фінансових ресурсів з обігу, що обмежує можливості підприємств щодо інвестування та розширення діяльності.

У таких умовах посилення контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю стає необхідною передумовою забезпечення фінансової стабільності підприємства. Це дозволяє своєчасно виявляти проблемні аспекти у

розрахунках, знижувати ризики втрати ліквідності та формувати ефективну політику управління фінансовими потоками.

Контроль дебіторської та кредиторської заборгованості на торговельному підприємстві ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС», що здійснює закупівлю та реалізацію плодоовочевої продукції, має комплексний характер і передбачає реалізацію послідовних етапів та відповідних процедур (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Етапи та процедури проведення контролю дебіторської та кредиторської заборгованості

Етап контролю	Зміст етапу	Основні процедури
1	2	3
Підготовчий	Формування інформаційної бази для здійснення контролю	Аналіз договорів із контрагентами; визначення строків розрахунків; призначення відповідальних осіб; складання графіків платежів
Первинний контроль	Перевірка правильності оформлення господарських операцій	Контроль первинних документів (накладні, акти, рахунки); перевірка відповідності умовам договорів; своєчасне відображення в обліку
Поточний (оперативний	Постійне відстеження стану розрахунків	Моніторинг строків погашення; ведення аналітичного обліку; виявлення простроченої заборгованості; контроль платіжної дисципліни
Аналітичний	Оцінка ефективності управління заборгованістю	Аналіз структури та динаміки заборгованості; розрахунок показників оборотності; оцінка ліквідності та фінансової стійкості
Інвентаризація та підтвердження	Уточнення достовірності облікових даних	Проведення звірок із контрагентами; оформлення актів звірки; виявлення розбіжностей
Контроль ризиків	Управління проблемною заборгованістю	Оцінка платоспроможності контрагентів; формування резервів сумнівних боргів; претензійно-позовна робота; реструктуризація боргів
Заключний	Узагальнення результатів контролю та прийняття рішень	Формування звітності; розробка заходів оптимізації; коригування політики управління заборгованістю

Джерело: складено автором

Одним із ключових напрямів внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості є дослідження її правової природи та економічної обґрунтованості. Виникнення розрахункових відносин у процесі придбання та реалізації продукції пов’язане з формуванням господарських зв’язків між

суб'єктами ринку, правовою основою яких виступають укладені договори. Саме договірні умови визначають порядок, строки та форми розрахунків, а також відповідальність сторін за їх невиконання.

У процесі контролю дебіторської та кредиторської заборгованості особлива увага приділяється оцінці реальності їх існування, правильності класифікації на поточну і довгострокову, а також аналізу причин і строків їх виникнення. Важливими аспектами є перевірка своєчасності погашення заборгованості, ефективності її моніторингу, зокрема щодо прострочених сум, а також достовірності відображення у фінансовій звітності. Окрім цього, здійснюється аналіз відхилень від установлених нормативів, досліджується порядок списання заборгованості та дотримання строків позовної давності. У контексті управління дебіторською заборгованістю здійснення належного контролю за правомірністю її виникнення та відповідністю умовам договорів сприяє підвищенню ймовірності своєчасного погашення заборгованості. Це, у свою чергу, дозволяє знизити ризик трансформації дебіторської заборгованості у сумнівну або безнадійну, що позитивно впливає на результати операційної діяльності підприємства та його ліквідність.

Щодо кредиторської заборгованості, ефективний контроль договірних зобов'язань із постачальниками забезпечує своєчасність виконання розрахунків і сприяє стабільності постачання необхідних ресурсів. Це особливо важливо для торговельних підприємств, діяльність яких безпосередньо залежить від безперебійного забезпечення товарними запасами. Таким чином, належний контроль правових аспектів розрахунків із контрагентами є важливим інструментом мінімізації фінансових ризиків і забезпечення безперервності господарської діяльності підприємства.

Ефективність системи контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю значною мірою визначається рівнем організації постійного моніторингу та аналізу їх обсягів, структури і динаміки, а також оцінкою їх впливу на фінансовий стан підприємства. Регулярне відстеження змін у розрахунках із контрагентами дозволяє своєчасно виявляти негативні тенденції,

запобігати виникненню простроченої заборгованості та підтримувати належний рівень платоспроможності.

На даному етапі особливої уваги потребує визначення економічно обґрунтованого (оптимального) рівня дебіторської заборгованості. Такий рівень має, з одного боку, не призводити до надмірного відволікання фінансових ресурсів підприємства з обороту, а з іншого – сприяти підтриманню стабільних обсягів реалізації продукції, забезпеченню безперервності постачання, виробничих процесів і виконання власних зобов'язань суб'єкта господарювання. Водночас важливим завданням є встановлення раціонального співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю, яке відповідає особливостям діяльності підприємства. Оптимізація такого співвідношення дозволяє забезпечити збалансованість грошових потоків, підвищити швидкість обігу коштів та зміцнити фінансову стійкість підприємства. Таким чином, систематичний аналіз і регулювання обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості виступають важливими інструментами підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами та забезпечення стабільного розвитку підприємства.

Своєчасність розрахунків із контрагентами, як за дебіторською, так і за кредиторською заборгованістю, може бути забезпечена шляхом впровадження чітко регламентованої системи документообігу. Погоджуємося з думкою науковців, що з цією метою доцільно розробити графік руху розрахункових документів, у якому визначаються строки їх складання, отримання та передачі між структурними підрозділами підприємства, терміни здійснення платежів відповідно до умов договорів, а також відповідальні особи за підготовку, перевірку та обробку відповідної документації [6, с. 32].

Для посилення контролю за дотриманням встановлених процедур ефективним є впровадження зведеного графіка документообігу щодо розрахунків із контрагентами. Такий підхід дозволяє забезпечити узгодженість дій виконавців і підвищити оперативність обробки інформації. Важливим інструментом підтвердження достовірності розрахунків є проведення взаємної

звірки даних із контрагентами. Результати такої звірки оформлюються актом звірки взаєморозрахунків, у якому відображається стан заборгованості на певну дату, визначається сума взаємних зобов'язань та виявляються можливі розбіжності.

При проведенні контролю за станом дебіторської та кредиторської заборгованості можуть бути виявлені окремі порушення в системі документального та облікового забезпечення (табл. 3.8)

Таблиця 3.8

Основні порушення при контролі дебіторської та кредиторської заборгованості та способи їх усунення

Вид порушення	Суть порушення	Наслідки для підприємства	Способи усунення
1	2	3	4
Порушення в обліку	Несвоєчасне або неправильне відображення операцій; відсутність аналітичного обліку	Викривлення фінансової звітності; ускладнення контролю	Вдосконалення аналітичного обліку; автоматизація облікових процесів
Порушення документального оформлення	Відсутність первинних документів; помилки у накладних, актах, договорах	Недостовірність облікових даних; ризик штрафів	Посилення контролю за документообігом; впровадження внутрішніх регламентів
Порушення платіжної дисципліни	Прострочення платежів; відсутність контролю строків	Зниження ліквідності; зростання фінансових ризиків	Впровадження моніторингу заборгованості; встановлення графіків платежів
Порушення договірної роботи	Відсутність договорів або нечіткі умови	Конфлікти з контрагентами; фінансові втрати	Удосконалення договірної політики; чітке визначення умов розрахунків
Порушення управління ризиками	Відсутність резерву сумнівних боргів; ігнорування ризиків	Втрати від неповернення коштів	Формування резервів; оцінка платоспроможності контрагентів
Фінансові зловживання	Приховування або спотворення заборгованості; фіктивні операції	Викривлення звітності; юридичні ризики	Посилення внутрішнього контролю та аудиту

Джерело: складено автором

На досліджуваному підприємстві ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС», яке здійснює діяльність у сфері закупівлі та реалізації плодоовочевої продукції, внутрішній контроль дебіторської та кредиторської заборгованості організовано на основі взаємодії бухгалтерської служби, відділів постачання і збуту, а також керівництва підприємства. Така система забезпечує комплексний підхід до контролю розрахунків із контрагентами та сприяє підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами.

Контрольні процедури охоплюють перевірку правильності оформлення первинних документів, своєчасності відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку, дотримання строків погашення заборгованості відповідно до умов договорів, а також аналіз ризиків виникнення прострочених боргів. Особлива увага приділяється оцінці ефективності управління розрахунками з покупцями та постачальниками, що є важливим з огляду на специфіку діяльності підприємства, пов’язану з високою оборотністю товарних запасів.

Перевірка правильності оформлення первинних документів підтвердила обґрунтованість і достовірність відображення господарських операцій. Документація щодо закупівлі у постачальників і реалізації продукції покупцям оформлюється відповідно до вимог чинного законодавства та умов укладених договорів поставки, містить усі необхідні реквізити та забезпечує належне підтвердження виникнення кредиторської і дебіторської заборгованості за товарними операціями.

Слід зазначити, що у структурі дебіторської заборгованості підприємства переважають розрахунки з покупцями за відвантажену плодоовочеву продукцію, що зумовлено особливостями торговельної діяльності. Значна частка такої заборгованості свідчить про необхідність постійного моніторингу її стану з метою недопущення накопичення прострочених сум і забезпечення належного рівня ліквідності підприємства.

Відповідно до вимог НП(С)БО10 «Дебіторська заборгованість», заборгованість покупців за відвантажену продукцію підлягає відображенню у

балансі підприємства за чистою реалізаційною вартістю, що передбачає врахування можливих втрат від її непогашення. Разом із тим, аналіз даних оборотно-сальдової відомості свідчить про відсутність нарахування резерву сумнівних боргів, що може впливати на достовірність оцінки дебіторської заборгованості у фінансовій звітності.

Згідно з положеннями облікової політики підприємства, сумнівною визнається поточна дебіторська заборгованість, прострочена на строк 270 і більше календарних днів. Формування резерву сумнівних боргів здійснюється із застосуванням методу абсолютної суми сумнівної заборгованості, який передбачає індивідуальний аналіз платоспроможності кожного дебітора. Такий підхід дозволяє більш обґрунтовано оцінити ризик неповернення заборгованості та визначити необхідний розмір резерву. У бухгалтерському обліку створення резерву сумнівних боргів відображається у складі інших операційних витрат відповідно до вимог стандартів, зокрема за дебетом рахунку 944 «Сумнівні та безнадійні борги» та кредитом рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів». Застосування такого механізму забезпечує дотримання принципу обачності, оскільки дозволяє завчасно враховувати потенційні фінансові втрати, пов’язані з можливим непогашенням дебіторської заборгованості. Створення резерву виконує функцію фінансового захисту підприємства, мінімізуючи негативний вплив неплатежів з боку контрагентів на його результати діяльності. Формування резерву здійснюється на основі комплексного аналізу кожного боржника з урахуванням його фінансового стану, ділової репутації та ймовірності погашення заборгованості. Водночас резерв створюється лише щодо тих дебіторів, за якими існують обґрунтовані ознаки сумнівності.

Важливим елементом системи внутрішнього контролю на підприємстві є проведення регулярної звірки розрахунків із контрагентами щодо наявної дебіторської заборгованості. Така процедура спрямована на підтвердження достовірності облікових даних і забезпечення узгодженості інформації між сторонами розрахунків. Інвентаризація дебіторської заборгованості передбачає встановлення її фактичних залишків на підставі первинних документів, а також

детальну перевірку обґрунтованості сум, відображених у системі бухгалтерського обліку. З метою забезпечення своєчасного та ефективного контролю за розрахунками з дебіторами і кредиторами на підприємстві запроваджено практику щомісячного проведення звірки взаєморозрахунків. Наприкінці кожного звітного місяця відповідальний бухгалтер формує акт звірки взаємних розрахунків і направляє його контрагентам для підтвердження або уточнення даних. Такий документ складається на основі аналітичної інформації щодо розрахунків і включає відомості про найменування контрагента, початкове сальдо за розрахунками, підтверджене результатами попередньої звірки, інформацію про дебетові та кредитові обороти у розрізі укладених договорів, номери та дати первинних документів, що підтверджують господарські операції, а також кінцеве сальдо за даними підприємства і можливі розбіжності з даними контрагента. На підставі отриманих результатів звірки відповідна комісія здійснює аналіз строків виникнення дебіторської заборгованості, оцінює реальність її погашення та визначає причини можливих відхилень. Окрім того, встановлюються відповідальні особи за несвоєчасне врегулювання розрахунків або пропущення строків позовної давності.

Проте, на підприємстві мають місце й окремі порушення в системі обліку дебіторської і кредиторської заборгованості (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Типові помилки для торговельного підприємства

Помилка	Суть	Наслідки	Рекомендації
Неналежний контроль за дебіторською заборгованістю покупців	Надання товару з відстрочкою платежу без оцінки платоспроможності	Зростання простроченої заборгованості; втрати коштів	Впровадження кредитної політики та лімітів для контрагентів
Невідповідність обліку товарних операцій і розрахунків	Розбіжності між обліком реалізації та обліком розрахунків	Викривлення фінансових результатів	Узгодження облікових даних; регулярні звірки
Несвоєчасна оплата постачальникам	Порушення строків розрахунків за поставки	Перебої у постачанні; втрата партнерів	Планування грошових потоків; контроль графіків платежів

Джерело: складено автором

Отже, ефективна організація контролю дебіторської та кредиторської заборгованості на ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС», що здійснює діяльність у сфері закупівлі та реалізації плодоовочевої продукції, є важливою умовою забезпечення його стабільного функціонування. З огляду на специфіку діяльності підприємства, пов'язану з високою оборотністю товарних запасів та значною часткою розрахунків із постачальниками і покупцями, особливого значення набуває своєчасний моніторинг стану заборгованості та дотримання платіжної дисципліни.

Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості на ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» загалом є ефективною, однак потребує подальшого вдосконалення в частині посилення контролю за строками погашення дебіторської заборгованості та оптимізації розрахунків із контрагентами з метою підвищення фінансової стійкості підприємства.

Запровадження системного підходу до контролю, що включає перевірку договірних умов, аналіз строків погашення заборгованості, проведення аналітичних процедур та оцінку ризиків, дозволяє підприємству своєчасно виявляти проблемні аспекти у розрахунках і мінімізувати фінансові втрати. Крім того, ефективний контроль сприяє оптимізації обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості, забезпечує збалансованість грошових потоків і підвищує рівень ліквідності підприємства. У цілому, удосконалення контрольних процедур на ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» сприятиме зміцненню його фінансової стійкості, підвищенню ефективності господарської діяльності Очікуваний економічний ефект від впровадження дієвих заходів проявляється у скороченні обсягів простроченої заборгованості, прискоренні обігу грошових коштів і зниженні потреби у залученні позикових ресурсів. Важливим напрямом удосконалення контролю є впровадження сучасних інформаційних технологій в облікові процеси. Автоматизація обліку розрахунків забезпечує підвищення аналітичності, оперативності та достовірності інформації, а також створює можливості для своєчасного проведення звірок і прийняття ефективних управлінських рішень.

3.3. Удосконалення облікового забезпечення і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості

В умовах сучасного господарювання ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є важливою передумовою забезпечення фінансової стійкості підприємства. Якість облікового забезпечення та системи контролю безпосередньо впливає на своєчасність розрахунків, рівень ліквідності та загальні результати діяльності. У зв'язку з цим актуальним є питання вдосконалення підходів до організації обліку і контролю зазначених видів заборгованості.

Одним із ключових напрямів удосконалення є підвищення аналітичності обліку дебіторської та кредиторської заборгованості. Доцільним є розширення аналітичних рахунків у розрізі контрагентів, строків виникнення заборгованості та її видів. Це дозволить більш детально відслідковувати стан розрахунків, своєчасно виявляти прострочені борги та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Раціональна організація аналітичного обліку дебіторської заборгованості дозволить отримувати деталізовану інформацію про склад і структуру заборгованості, своєчасно відстежувати строки її погашення, виявляти сумнівні та прострочені борги, а також мінімізувати ризики неповернення коштів. У цьому контексті пропонується розширити аналітичний облік за субрахунком 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» шляхом запровадження додаткових аналітичних рахунків, що забезпечать класифікацію дебіторської заборгованості залежно від строків її виникнення та погашення

З метою забезпечення належного рівня контролю за станом кредиторської заборгованості підприємства доцільним є вдосконалення системи її аналітичного обліку. Ефективна організація аналітичного обліку дозволяє не лише отримувати детальну інформацію про структуру заборгованості, а й своєчасно відслідковувати строки її погашення, виявляти прострочені зобов'язання та мінімізувати фінансові ризики [11, с. 183].

У цьому контексті пропонується розширити аналітичний облік за субрахунком 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» шляхом запровадження додаткових аналітичних рахунків, які забезпечать більш детальну класифікацію заборгованості залежно від її економічного змісту та строків погашення. Крім того, з метою підвищення якості обліку розрахунків із іноземними контрагентами доцільно деталізувати субрахунок 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками», виділивши також окремі аналітичні позиції

Отже, додаткові аналітичні субрахунки за окремими видами заборгованості можна деталізувати таким чином (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Деталізація аналітичного обліку дебіторської кредиторської заборгованості за товарними операціями

деталізація дебіторської заборгованості	деталізація кредиторської заборгованості
1	2
розрахунки з вітчизняними покупцями 361/11 «Дебіторська заборгованість за продукцію, товари з майбутнім терміном оплати»; 361/12 «Дебіторська заборгованість за роботи та послуги з майбутнім терміном оплати»; 361/21 «Відстрочена дебіторська заборгованість за продукцію, товари»; 361/22 «Відстрочена дебіторська заборгованість за роботи та послуги»; 361/31 «Прострочена дебіторська заборгованість за продукцію, товари»; 361/32 «Прострочена дебіторська заборгованість за роботи та послуги».	розрахунки з вітчизняними постачальниками 631/11 «Заборгованість за товари з майбутнім терміном оплати»; 631/12 «Заборгованість за роботи та послуги з майбутнім терміном оплати»; 631/21 «Відстрочена заборгованість за товари»; 631/22 «Відстрочена заборгованість за роботи та послуги»; 631/31 «Прострочена заборгованість за товари»; 631/32 «Прострочена заборгованість за роботи та послуги».
розрахунки з іноземними покупцями 362/11 «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги з майбутнім терміном оплати (іноземні покупці)»; 362/21 «Відстрочена дебіторська заборгованість іноземних покупців»; 362/31 «Прострочена дебіторська заборгованість іноземних покупців».	розрахунки з іноземними постачальниками 632/11 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з майбутнім терміном оплати (іноземні постачальники)»; 632/21 «Відстрочена заборгованість перед іноземними постачальниками»; 632/31 «Прострочена заборгованість перед іноземними постачальниками».

Джерело: доповнено автором за даними [11]

Запровадження зазначеної системи аналітичних рахунків забезпечить більш глибоку деталізацію облікової інформації щодо дебіторської та кредиторської заборгованості, підвищить рівень контролю за їх станом і динамікою, а також створить необхідну інформаційну базу для проведення оперативного аналізу. Це дозволить своєчасно виявляти проблемну заборгованість, оцінювати платіжну дисципліну контрагентів та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації політики розрахунків.

Таким чином, удосконалення аналітичного обліку дебіторської і кредиторської заборгованості шляхом деталізації рахунків є важливим елементом підвищення ефективності системи управління підприємством і зміцнення його фінансової стійкості, сприятиме підвищенню ефективності управління грошовими потоками підприємства, зміцненню його платоспроможності та зниженню фінансових ризиків.

Як вважають науковці, ефективність управління кредиторською заборгованістю визначається обґрунтованістю вибору її форм з позиції мінімізації витрат, пов’язаних із придбанням матеріальних ресурсів. Важливого значення набуває також визначення оптимальних умов залучення банківського або комерційного кредиту, зокрема вибір найбільш прийнятних строків його використання. Крім того, суттєвим критерієм ефективності є запобігання виникненню та недопущення зростання обсягів простроченої кредиторської заборгованості, що сприяє підтриманню належного рівня фінансової дисципліни підприємства [30, с. 141].

З метою удосконалення обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з постачальниками та покупцями підприємству можна рекомендувати формування аналітичного документу, у якому будуть виокремлені контрагенти за термінами розрахунків та встановлений рейтинг кожного такого контрагента.

Рейтингова оцінка контрагентів формується на основі аналізу строків погашення їхніх зобов’язань за отриману продукцію. Найвищий рейтинговий рівень присвоюється покупцям, які своєчасно виконують свої платіжні зобов’язання. Відповідно, другий, третій та четвертий рівні рейтингу надаються

контрагентам залежно від тривалості прострочення розрахунків: від 1 до 15 днів, від 16 до 31 дня та понад 31 день відповідно [25 с. 302].

Наявність аналітичних даних контрагентів, віднесених до четвертого рейтингового рівня, свідчить про їх низьку платіжну дисципліну та підвищений рівень ризику у розрахункових відносинах. Такі показники є вагомою підставою для прийняття управлінських рішень щодо обмеження або припинення подальшої співпраці з відповідними суб'єктами господарювання.

Удосконалення договірної політики підприємства шляхом чіткого визначення строків розрахунків і застосування штрафних санкцій за їх порушення дозволить знизити частку простроченої заборгованості та підвищити платіжну дисципліну контрагентів.

В умовах ринкової економіки пріоритетним завданням управління дебіторською заборгованістю є оптимізація її обсягу та скорочення строків погашення. Це зумовлено тим, що несвоєчасне надходження коштів за реалізовану продукцію або надані послуги призводить до втрати їх реальної вартості під впливом інфляційних процесів у майбутніх періодах. Крім того, затримка розрахунків із боку дебіторів негативно впливає на результати фінансово-господарської діяльності підприємства загалом. Це пов'язано з тим, що підприємство зобов'язане здійснювати низку обов'язкових платежів незалежно від фактичного рівня отриманих доходів, зокрема виплату заробітної плати, оплату комунальних послуг, а також сплату податків і зборів.

У зв'язку з цим ефективне управління дебіторською заборгованістю передбачає реалізацію такої політики, яка забезпечує раціональний рівень її величини та своєчасність інкасації боргів, що є необхідною умовою підтримання платоспроможності та фінансової стабільності підприємства.

Як вважають науковці, управління дебіторською заборгованістю реалізується в межах двох взаємопов'язаних напрямів кредитної політики підприємства. Перший напрям передбачає використання дебіторської заборгованості як інструменту стимулювання збуту та розширення обсягів реалізації продукції, товарів і послуг. Другий напрям охоплює оперативне

управління дебіторською заборгованістю, яке спрямоване на мінімізацію ризиків виникнення простроченої та безнадійної заборгованості, а також забезпечення своєчасності розрахунків із контрагентами [36, с. 89].

Серед ключових інструментів управління дебіторською заборгованістю та мінімізації ризиків неплатежів важливе місце посідає систематичний контроль за станом розрахунків із дебіторами, спрямований на скорочення обсягів відстроченої та простроченої заборгованості, а також забезпечення її своєчасного погашення. Одним із ефективних підходів є диверсифікація дебіторів, що передбачає збільшення кількості контрагентів із відносно невеликими обсягами заборгованості з метою зниження ризику концентрації боргів у кількох великих дебіторів.

Важливим елементом управління є також контроль за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості. Недопущення перевищення обсягів дебіторської заборгованості над кредиторською сприяє підтриманню належного рівня фінансової стійкості та ліквідності підприємства.

Ефективним інструментом оптимізації роботи з дебіторами виступає використання аутсорсингу, що передбачає передачу функцій управління заборгованістю спеціалізованим організаціям. Такий підхід є особливо актуальним для суб'єктів малого та середнього бізнесу, які обмежені у власних ресурсах для створення окремих структурних підрозділів із роботи з дебіторами.

На початковому етапі управління доцільно визначити гранично допустимий рівень дебіторської заборгованості, за якого не відбувається суттєвого погіршення показників ліквідності та платоспроможності підприємства. Водночас важливим є проведення її структурного аналізу за видами, строками погашення, обсягами та групами контрагентів. Особливу увагу слід приділяти класифікації заборгованості на допустиму, сумнівну, прострочену та безнадійну, що дозволяє підвищити якість управлінських рішень. Найбільш результативним підходом є здійснення поточного контролю за дебіторською заборгованістю з метою запобігання її накопиченню та переходу до категорії проблемної. У цьому контексті підприємствам доцільно регулярно проводити

інвентаризацію розрахунків із клієнтами, що дає змогу виявити неузгоджені суми дебіторської та кредиторської заборгованості, визначити обсяг безнадійних боргів, а також заборгованість, за якою сплив строк позовної давності. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню достовірності облікових даних і ефективності фінансового управління. Підтримуємо думку науковців, що метою контролю за станом дебіторської заборгованості та мінімізації ризику виникнення безнадійних боргів підприємства доцільним є її групування за строками виникнення, а також використовують показник середнього періоду інкасації заборгованості (DSO). Водночас зазначені інструменти мають обмеження, оскільки не забезпечують повною мірою відстеження змін у якісній структурі загального обсягу заборгованості [19, с. 43]. Більш ефективним підходом вважається оцінка дебіторської заборгованості з позицій платіжної дисципліни контрагентів, що дозволяє підвищити якість контролю за її станом. Ключовим інструментом у цьому випадку виступає аналіз відомості непогашених залишків, який дає змогу деталізувати інформацію про прострочені платежі. Крім того, важливим елементом системи управління дебіторською заборгованістю є формування кредитної політики підприємства, яка, як правило, охоплює такі складові: визначення строків надання комерційного кредиту; встановлення умов надання цінових знижок за дострокову оплату; розробку критеріїв оцінки кредитоспроможності контрагентів; а також формування підходів до роботи з клієнтами, які порушують платіжну дисципліну.

З метою підвищення ефективності контролю доцільно впровадити систему регулярного моніторингу розрахунків, що передбачає аналіз оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості. Очікуваним результатом є скорочення періоду інкасації дебіторської заборгованості, що, у свою чергу, забезпечить прискорення обігу грошових коштів.

З метою підвищення ефективності контролю за станом дебіторської заборгованості доцільно вдосконалити облікову політику підприємства шляхом більш чіткого регламентування порядку проведення інвентаризації розрахунків із контрагентами-дебіторами. Такий підхід має враховувати обсяги

господарських операцій з реалізації продукції, що дозволить диференціювати періодичність контролю залежно від рівня фінансового ризику. Зокрема, рекомендується встановити наступну періодичність проведення інвентаризації розрахунків із дебіторами:

- для контрагентів, обсяг реалізації плодоовочевої продукції яким не перевищує 100 000 грн, інвентаризацію доцільно проводити один раз на півріччя;
- для контрагентів із обсягом реалізації до 500 000 грн доцільним вважається проведення один раз на квартал;
- для контрагентів, обсяг реалізації яким перевищує 500 000 грн – щомісячно.

Запровадження такого диференційованого підходу до проведення інвентаризації дозволить зосередити контрольні процедури на найбільш значущих контрагентах, підвищити оперативність виявлення проблемної заборгованості та знизити ризик фінансових втрат. Крім того, це сприятиме раціональному використанню трудових ресурсів бухгалтерської служби та підвищенню загальної ефективності системи внутрішнього контролю підприємства.

З метою підвищення інформативності та аналітичності обліку дебіторської заборгованості доцільним є її деталізований розподіл за строками погашення. Такий підхід передбачає групування заборгованості за відповідними часовими інтервалами з відкриттям додаткових аналітичних субрахунків, зокрема: до 30 днів; від 30 до 60 днів; від 60 до 180 днів; від 180 до 360 днів. Запровадження подібної класифікації дозволяє більш точно оцінювати стан розрахунків із дебіторами, своєчасно виявляти прострочену заборгованість і підвищувати ефективність контролю за її погашенням.

У контексті вдосконалення обліку розрахунків із покупцями та замовниками доцільно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на удосконалення облікової політики підприємства. Насамперед, необхідно деталізувати положення, що регламентують облік дебіторської заборгованості, а

також уточнити внутрішні процедури контролю за її станом і динамікою. Це сприятиме оперативному виявленню проблемних дебіторів і забезпечить можливість своєчасного реагування на ризики непогашення заборгованості.

У межах облікової політики підприємства доцільно чітко визначити ключові аспекти обліку дебіторської заборгованості, зокрема:

- встановити правила її визнання та оцінки відповідно до вимог чинних стандартів бухгалтерського обліку;
- закріпити критерії класифікації дебіторської заборгованості та організацію аналітичного обліку розрахунків із контрагентами;
- визначити ознаки ідентифікації сумнівної заборгованості та джерела інформації для її виявлення;
- регламентувати періодичність і методику формування резерву сумнівних боргів;
- встановити порядок визнання заборгованості безнадійною відповідно до норм бухгалтерського та податкового законодавства;
- визначити процедуру списання безнадійної дебіторської заборгованості;
- уточнити склад і структуру рахунків робочого Плану рахунків, що використовуються для обліку дебіторської заборгованості, включаючи систему аналітичних субрахунків.

Таким чином, удосконалення облікової політики та впровадження детальної класифікації дебіторської заборгованості за строками погашення забезпечить формування більш релевантної інформації, підвищить рівень контролю за розрахунками та сприятиме ефективному управлінню фінансовими ресурсами підприємства.

Отже, удосконалення облікового забезпечення і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості передбачає комплекс заходів, спрямованих на підвищення достовірності облікової інформації, посилення контролю за розрахунками та мінімізацію фінансових ризиків. Реалізація запропонованих напрямів сприятиме покращенню фінансового стану підприємства, підвищенню його платоспроможності та ефективності господарської діяльності.

ВИСНОВКИ

За результатами підготовки кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра за ОП «Облік, аудит і податковий консалтинг» у межах досягнення поставленої мети та виконання визначених завдань щодо дослідження теоретичних, методичних і практичних аспектів обліково-аналітичного забезпечення дебіторської та кредиторської заборгованості отримано такі узагальнюючі результати.

1. Встановлено, що дебіторська та кредиторська заборгованості, які виникають у процесі здійснення товарних операцій, є важливими складовими фінансово-господарських відносин підприємства. Дебіторська заборгованість розглядається як форма майбутніх економічних вигід, що відображає очікуване надходження грошових коштів або інших активів, тоді як кредиторська заборгованість характеризує зобов'язання підприємства перед контрагентами, виконання яких супроводжується відтоком фінансових ресурсів. Зазначені категорії перебувають у тісному взаємозв'язку, відображаючи різні сторони руху економічних вигід та відіграючи ключову роль у забезпеченні фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Дебіторська та кредиторська заборгованості виступають важливими складовими економічних активів підприємства та джерел їх формування відповідно. Визначено основні види дебіторської та кредиторської заборгованості та встановлено, що практична значущість класифікації дебіторської заборгованості полягає у створенні можливостей для впорядкування та систематизації інформації про заборгованість у різних обліково-аналітичних аспектах відповідно до цілей її використання..

2. Правове регулювання обліку дебіторської та кредиторської заборгованості здійснюється на основі системи нормативно-правових актів, які визначають порядок їх виникнення, документального оформлення, визнання, оцінки, інвентаризації, погашення та списання у бухгалтерському обліку. Дотримання зазначених норм забезпечує законність господарських операцій, захист інтересів підприємства та його контрагентів, а також формування

достовірної фінансової звітності. Нормативно-правове регулювання дебіторської та кредиторської заборгованості як об’єктів бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівнях Порівняльний аналіз свідчить, що міжнародні стандарти обліку характеризуються більш комплексним і концептуально обґрунтованим підходом до визначення дебіторської заборгованості, а також забезпечують більш системний і концептуально обґрунтований підхід до визначення кредиторської заборгованості, акцентуючи увагу на її правовій та фінансовій природі. Подальша гармонізація національних і міжнародних підходів до обліку дебіторської та кредиторської заборгованості сприяє підвищенню прозорості, достовірності та аналітичної цінності фінансової інформації підприємства.

3. Розкрито сучасну проблематику відображення в обліку та звітності дебіторської і кредиторської заборгованості та визначено, що одними з ключових проблем є достовірна оцінка та визначення критеріїв визнання заборгованості сумнівною або безнадійною. Проблематика оцінювання дебіторської і кредиторської заборгованості посідає вагоме місце у формуванні облікової політики підприємства, оскільки безпосередньо пов’язана з достовірністю відображення зобов’язань у фінансовій звітності. Для підвищення достовірності оцінки дебіторської заборгованості необхідно вдосконалювати методики розрахунку резервів, розширювати інформаційну базу, а також впроваджувати сучасні аналітичні інструменти та системи управління кредитними ризиками. Основою формалізації релевантної інформації в системі управління фінансовими ресурсами підприємств підприємницьких структур є формування системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської та кредиторської заборгованостей. Окремої уваги потребує питання узгодження національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами, формування достовірної інформації, своєчасне виявлення ризиків і прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації обсягів заборгованості та підвищення фінансової стійкості підприємства.

4. Визначено, що торговельне підприємство ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» впроваджує свою діяльність відповідно до чинного законодавства, займаючись закупівлею та продажами плодоовочевої продукції як на внутрішньому ринку так і у сфері ЗЕД. Майно підприємства складають в основному оборотні активи, які відображені у звітності залишками таких складових оборотних активів як запаси, дебіторська заборгованість та наявні грошові кошти. Використання ресурсів підприємством забезпечує певні результати його діяльності у вигляді таких показників як дохід від продажу та фінансовий результат. Провдене дослідження свідчить про стабільне зростання отримних доходів та фінансових результатів ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС». Особливо відчутно зростання отриманих доходів у 2025 році. Позитивним є збільшення абсолютних показників прибутковості підприємства. Основні показники фінансової стійкості також мають тенденцію до покращення, тобто підприємство за рахунок наявного власного капіталу, який зростає за рахунок отриманого нерозподіленого прибутку є спроможним забезпечити фінансування своє діяльності у 2025 році за рахунок власних джерел. Також покращилося співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості. Покращення діяльності підприємства у 2025 році підтверджується зростанням усіх його показників ділової активності саме завдяки зростанню отриманих доходів.

5. Встановлено, що загальна організація обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на досліджуваному підприємстві здійснюється відповідно до вимог національного нормативно-правового регулювання, а також внутрішніх розпорядчих документів, що регламентують облікову політику та порядок ведення бухгалтерського обліку. На підприємстві функціонує автоматизована система бухгалтерського обліку на базі програмного продукту «BAS. Бухгалтерія», що забезпечує ведення облікових процесів із застосуванням передбачених регістрів синтетичного та аналітичного обліку. Окрім ведення бухгалтерського фінансового обліку, підприємство здійснює податковий облік з метою належного визначення та відображення податкових зобов’язань за відповідними податками і зборами відповідно до обраної загальної системи

оподаткування та вимог Податкового кодексу України. Документальне забезпечення операцій з закупівлі та реалізації плодоовочевої продукції, формування та погашення дебіторської і кредиторської заборгованості імпорту плодоовочевої продукції має комплексний характер і охоплює правові документи, розрахункові документи, зовнішньоекономічні, митні, транспортні, сертифікаційні та облікові документи, що забезпечують законність операції та її правильне відображення в системі бухгалтерського обліку. На основі сформованих первинних документів та регістрів аналітичного і синтетичного обліку здійснюється подальше агрегування облікових даних, що створює інформаційну базу для складання фінансової звітності підприємства, а також для проведення аналітичної оцінки його фінансово-господарської діяльності.

6. За результатами дослідження практичних аспектів відображення в обліку дебіторської і кредиторської заборгованості встановлено відповідність основним принципам національної регламентації обліку з використанням відповідних рахунків та субрахунків для систематизації в обліковій системі. Дебіторска заборгованість представлена, в основному заборгованістю покупців за відвантажену продукцію, виданими авансами постачальникам, а також операціями з іншими дебіторами. Кредиторська заборгованість сформована, в основному заборгованістю постачальникам, також має місце заборгованість перед бюджетом та працівниками з оплати праці. На підприємстві дотримуються основні умови визнання та оцінки дебіторської і кредиторської заборгованості. За монетарними статтями дебіторської і кредиторської заборгованості проводиться їх перерахунок з відображення курсових різниць на дату здійснення операції та на дату балансу. Усі операції із закупівлі та реалізації плодоовочевої продукції групуються за кожним постачальником та покупцем та відображаються в оборотно-сальдовій відомості у розрізі окремих контрагентів. Автоматизована облікова система інтегрує всі господарські операції у відповідні рахунки та облікові регістри. Зокрема, формуються такі регістри: картка рахунку за визначений період, оборотно-сальдова відомість за рахунком, а також аналіз рахунку. На основі цих даних здійснюється узагальнення інформації в оборотно-

сальдовій відомості, яка використовується для формування показників фінансової звітності підприємства.

7. За результатами аналітичної діагностики встановлено зниження загальної величини поточних зобов'язань у вигляді кредиторської заборгованості та майже незмінна динаміка загальної величин дебіторської заборгованості, проте абсолютні суми залишаються досить вагомими. У загальній сумі оборотних активів дебіторська заборгованість покупців займає 56,2%, частка кредиторської заборгованості постачальникам у складі поточних зобов'язань становить понад 90%. Протягом аналізованого періоду сальдо між дебіторською покупців та кредиторською заборгованістю постачальникам залишалося від'ємним, тобто обсяги кредиторської заборгованості значно переважали. Така ситуація негативно вплинула на рівень платоспроможності підприємства. Коефіцієнт загальної поточної ліквідності не відповідає рекомендованим межам, що свідчить про недостатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Проведені розрахунки свідчать, що на підприємстві зберігаються незначні показники оборотності дебіторської заборгованості. Вкрай негативна ситуація спостерігається щодо кредиторської заборгованості перед постачальниками, показники оборотності якої у 2023-2024 роках були дуже низькими. Результати аналізу свідчать про налагодження системи управління оборотними активами та зобов'язаннями підприємства у 2025 році, що позитивно вплинуло на рівень його платоспроможності. Подальші заходи мають бути продовжені з метою оптимізації і збалансування дебіторської і кредиторської заборгованості за товарними операціями.

8. За результатами дослідження організаційно-методичних аспектів контролю дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС», встановлено, що ефективний контроль розрахунків із контрагентами є важливою передумовою забезпечення фінансової стійкості підприємства, оскільки дозволяє своєчасно виявляти прострочену заборгованість і мінімізувати фінансові ризики. Представлено основні процедури та можливі порушення ведення обліку дебіторської і кредиторської

заборгованості. Встановлено, що основним методом контролю на досліджуваному підприємстві виступає проведення інвентаризації заборгованостей та взаємної звірки розрахунків з контрагентами. Запропоновано удосконалити систему контролю шляхом посилення аналітичного обліку, регулярного моніторингу строків погашення заборгованості та вдосконалення договірної роботи. Реалізація цих заходів дозволить підвищити платіжну дисципліну, прискорити обіг грошових коштів і зменшити обсяги простроченої заборгованості, що в цілому позитивно вплине на фінансові результати підприємства.

9. Визначено, що одним із ключових напрямів удосконалення облікового забезпечення є підвищення аналітичності обліку дебіторської та кредиторської заборгованості. Доцільним є розширення аналітичних рахунків у розрізі контрагентів, строків виникнення заборгованості та її видів. В роботі представлено деталізацію аналітичного обліку дебіторської і кредиторської заборгованості. З метою удосконалення обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з постачальниками та покупцями підприємству можна рекомендувати формування аналітичного документу, у якому будуть виокремлені контрагенти за термінами розрахунків та встановлений рейтинг кожного такого контрагента. З метою підвищення ефективності контролю за станом дебіторської заборгованості доцільно вдосконалити облікову політику підприємства шляхом більш чіткого регламентування порядку проведення інвентаризації розрахунків із контрагентами-дебіторами. Це дозволить більш детально відслідковувати стан розрахунків, своєчасно виявляти прострочені борги та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Реалізація запропонованих напрямів сприятиме покращенню фінансового стану підприємства, підвищенню його платоспроможності та ефективності господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз кредиторської заборгованості URL: https://www.rbcgrp.com/ua/biznes-analitika/analiz-kreditorskoi-zaborgovanosti/ (дата звернення 14.03.2026).

2. Аналіз дебіторської заборгованості за допомогою BI. URL: https://www.rbcgrp.com/ua/biznes-analitika/analiz-debitorskoi-zaborgovanosti/ (дата звернення 14.03.2026).

3. Бащук І. Г. Особливості обліку та оподаткування розрахункових операцій через платіжні системи фінансових установ на умовах післяплати. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 3 (54). С. 198-205. URL: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-30 (дата звернення 14.03.2026).

4. Бурлан С.А., Валентова Ю.В. Облікові аспекти управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Ефективна економіка.* 2021. № 1 DOI: 10.32702/2307-2105-2021.1.76 (дата звернення 14.04.2026).

5. Войтенко Т. Фінансові інструменти за МСФЗ: загальні принципи. URL: https://buhgalter911.com/uk/news/news-1057865.html (дата звернення 14.03.2026).

6. Воронко Р.М., Гаталяк Я.С., Готра Ю.М. Сутність кредиторської заборгованості і методичні підходи до її оцінювання та контролю в цілях управління. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* 2025. № 81. С. 27-36. URL: http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1773/1671 (дата звернення 14.03.2026).

7. Грущенко О. А., Мороз І. В. Економічна сутність дебіторської заборгованості в сучасних умовах ведення господарської діяльності підприємств. *Collection of Scientific Papers «ΛΌГОΣ»*. 2025. № 4 С. 50–54. URL: https://doi.org/10.36074/logos- (дата звернення: 14.03.2026).

8. Д’яконова Н. Безнадійна грошова кредиторська заборгованість у воєнні часи: бухгалтерський та податковий облік. URL: https://buh.ligazakon.net/analitycs/233258_beznadyna-groshova-kreditorska-zaborgovanst-u-vonn-chasi-bukhgalterskiy-ta-podatkoviy-oblk (дата звернення 14.03.2026).

9. Єремян О.М., Морозенко Ю.М. Дебіторська заборгованість: порівняння обліку за МСБО (МСФЗ0 та П(С)БО. *Вісник ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Серія «Економічні науки». 2*021. № 1 С. 65-73.

10. Каховська О. В., Спірідонова К. О., Кірнос О. В. Особливості управління дебіторською заборгованістю в умовах кризи неплатежів. 2023. *Економічний простір*. № 185. С. 54-58.

11. Коноваленко К.Т., Макарова А.С. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. *Причорноморські економічні студії.* 2018. Випуск 34. С. 181-184.

12. Крупа Т. Резерв сумнівних боргів. URL: https://7eminar.ua/news/12052-rezerv-sumnivnix-borgiv

13. Кулик Ю.М., Долока Л. В., Здір В. А. Облік та аналіз дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка та підприємництво*. 2024. Випуск. 53. С. 154–165.

14. Ліхоносова Г., Ставцева Є. Напрями поліпшення оцінювання використання кредиторської та дебіторської заборгованості. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2024. № 330 (3). С. 305-310. URL: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-46.

15. Марусич О., Шарманська В. Дескриптивні засади ведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її репрезентація у звітності. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 35. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-27

16. Масаликіна О.Г. Організація системи внутрішнього контролю дебіторської і кредиторської заборгованості: кваліфікаційна магістерська робота : спец. 071 «Облік і оподаткування» / наук. кер. Т. В. Фоміна ; Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. - Кропивницький : ЦНТУ, 2022. - 116 с.

17. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text.

18. Мельничук І.І., Сабадаш Ю.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2021. Випуск 1 (28) С. 110-114 DOI: https://doi.org/10.32782/easterneurope.28-17.

19. Михалків А. А., Садрітдінов О. В. Особливості обліку дебіторської заборгованості за П(С)БО та МСФЗ. *Грааль науки*. 2022. № 22. С. 38–45. URL: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.11.2022.04

20. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL : https://interbuh.com.ua/ (дата звернення 29.03.2026).

21. Офіційний сайт ТОВ «ТД ЮГТОРГСЕРВІС» URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/39532730/ (дата звернення 24.03.2026).

22. Онищенко В. Дебіторська заборгованість: як нею управляти. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/7708-debtorska-zaborgovanst

23. Онищенко В. Кредиторська заборгованість: види, бухоблік. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/7585-kreditorska-zaborgovanst

24. Панічук О.В. Управління зобов'язаннями в процесі оцінювання кредитоспроможності підприємства: обліково-інформаційний аспект. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2024. Випуск 1 (57). С. 25-33.

25. Писаренко Т. Облік розрахункових операцій: теоретичні та аналітичні аспекти. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Випуск 9. С. 297-305. URL: https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/301

26. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua /laws/show/2755-17 (дата звернення 19.03.2026).

27. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/996-14#Text (дата звернення 20.03.2026).

28. Полоз Д. В. Методичні аспекти формування облікової політики товарів у системі управління підприємством. *Український журнал прикладної економіки та техніки.* 2024. Том 9. № 3. С. 91 – 96.

29. Пугаченко О., Зарудна Н. Внутрішній контроль порядку відображення в обліку дебіторської заборгованості. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 37. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-73.

30. Рибалко О.М., Бондаренко А.В. Облік кредиторської заборгованості та її аналіз. *Проблеми економіки.* 2022. № 3 (53). С. 137-142.

31. Садова А. Інвентаризація дебіторської і кредиторської заборгованості. URL: https://7eminar.ua/news/1182-inventarizaciya-debitorskoyi-i-kreditorskoyi-zaborgovanosti?page=31 (дата звернення 14.04.2026).

32. Сіроштан Ю. Організаційні аспекти обліку дебіторської заборгованості. *Modern science: trends, challenges, solutions.* Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2026. Pp. 459-457. *URL:* https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-science-trends-challenges-solutions-7-9-05-2026-liverpul-velikobritaniya-ar/

33. Склярук І. П., Гузей Н. С. Удосконалення обліку та управління кредиторською заборгованістю підприємства в умовах нестабільності. *Підприємництво і торгівля*. 2022. № 33. С. 71-79. URL: https://doi.org/10.36477/2522-1256-2022-33-11. (дата звернення 14.03.2026).

34. Степаненко О. І. Економічна природа дебіторської та кредиторської заборгованостей, їх місце в бізнес-процесах підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52), С. 224-232. URL: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-31 (дата звернення 14.03.2026).

35. Стойка Н., Макарович В., Помаскіна Н. Компаративний аналіз національних та міжнародних стандартів обліку дебіторської заборгованості: досвід України та зарубіжних країн. *Acta Academiae Beregsasiensis.* Economics. 2025. Випуск 10. С. 532-544. URL: https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/340/331 (дата звернення 15.03.2026)

36. Ткачук Л.М., Венда Чен. Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Innovation and Sustainability*, 2023. (1), 84–90. URL: https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.84.90 https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/138 (дата звернення 14.03.2026).

37. Харламова О. Чистий борг у МСФЗ-звітності: порядок визначення та розкриття. URL: https://amsfo.com.ua/chystyj-borh-u-msfz/ (дата звернення 14.03.2026).

38. Чепець О., Юрченко С., Волчанська Л. Теоретико-методологічні основи визначення дебіторської заборгованості а її класифікація. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 61. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-160 (дата звернення 14.03.2026).

39. Шигун М.М., Мухомор Г.В. Дебіторська заборгованість: визнання та оцінка за національними й міжнародними стандартами. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* 2023. № 72. С. 85-93.

40. Шкірба К.В., Сафяник О.М., Воронко О.С. аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості в системі управління підприємством. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки.* 2020. № 60. С. 106-110 https://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/775

41. Югас Е.Ф., Машика М.В. Значення дебіторської та кредиторської заборгованостей в умовах ринкових відносин. *Науковий вісник Ужгородського університету.* Серія економіка. Випуск 2 (43). 2024. С. 201-205.

42. Яремик М. І. Особливості тестування системи внутрішнього контролю в аудиті кредиторської заборгованості. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 52. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-87 (дата звернення 14.03.2026).

Д О Д А Т К И